

Miniverso kiusaamisen ehkäisyn välineenä päiväkodissa

Anni Parviainen

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2019

Sosiaalian koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

PARVIAINEN, ANNI:

Miniverso kiusaamisen ehkäisyn välineenä päiväkodissa

Opinnäytetyö 55 sivua, joista liitteitä 4 sivua
Marraskuu 2019

Työn tarkoituksena oli kartoittaa työntekijöiden näkemyksiä Miniverso-menetelmästä ja kiusaamisen ehkäisystä. Laajemmin työssä tarkasteltiin, miten päiväkodissa toteutettavaa kiusaamisen ehkäisyä ja Miniverso-menetelmää voitaisiin vahvistaa. Tavoitteena oli, että työn avulla voidaan kehittää kiusaamisen ehkäisyä Miniverso-menetelmää kehittämällä sekä edistää kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamista arjen työssä.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tapaustutkimuksena ja työn tutkimusmenetelmä oli eläytymismenetelmä. Aineiston kohderyhmä oli Hämeenlinnan kaupungin päiväkodeissa työskentelevä henkilöstö. Aineisto kerättiin kirjallisessa muodossa siten, että vastaajat eläytyivät tutkimuksessa esitettyyn kehyskertomukseen ja kirjoittivat vastauksen kuvatus tilanteen pohjalta. Aineistoa saatiin yhteensä 14 kappaletta eli kumpiakin kehyskertomukseen pohjautuvia vastauksia seitsemän. Saatu aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Käytännön näkökulmasta tarkasteltuna Miniverso soveltuu päiväkodissa isojen lasten kanssa käytettäväksi. Pienten lasten, erityislasten ja vieraskielisten lasten kanssa menetelmän käyttämistä haastaa yhteisen kielen puuttuminen. Toinen näkökulma Miniverson soveltuvuudesta ja kehittämisestä koski työntekijöiden asennoitumista menetelmää kohtaan. Keskeinen tulos oli, että kun työntekijät suhtautuivat menetelmää kohtaan myönteisesti, oli Miniverso todennäköisemmin näkyvä osa päiväkodin arkea ja ristiriitojen ratkaiseminen sovittelun keinoin käytäntö. Kun työntekijät suhtautuivat menetelmään kielteisesti, kokivat kasvattajat menetelmän käyttämisen kanssa enemmän haasteita.

Opinnäytetyön johtopäätöksenä voidaan todeta, että kiusaamiseen puuttuminen ja sen ehkäisy on tärkeää. Miniverso-menetelmä toimii hyvänä kiusaamisen ehkäisyn työkaluna silloin kun sitä käytetään johdonmukaisesti ja tavoitteellisesti arjen työssä. On huomattu, että jo tapahtuneen kiusaamisen sijaan on tehokkaampaa toimia siten, että kiusaamista ei pääsisi muodostumaan. Uskonkin, että tulevaisuudessa kiusaamisen keskustelun fokus siirtyy yhä enemmän ennaltaehkäiseviin keinoihin.

Asiasanat: kiusaaminen, kiusaamisen ehkäisy, miniverso, päiväkotiki

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

PARVIAINEN, ANNI:
Miniverso-Programme and Bullying Prevention in Kindergarten

Bachelor's thesis 55 pages, appendices 4 pages
November 2019

The purpose was to examine kindergarten teachers' experiences of bullying prevention and Miniverso-programme. The aim was to improve bullying prevention in kindergarten and further develop the existing Miniverso-programme.

The material to the qualitative study was collected by method of empathy-based stories. The data were analyzed by means of the content analysis.

The number of kindergarten employees to respond to the frame stories was 14. The findings suggest that Miniverso-programme is most suitable for older children. The results also indicated that when the employees had a positive attitude towards the Miniverso-programme, the method was more likely to be a stable part of everyday structure. When the employees had a negative attitude towards the Miniverso-programme, the employees had more challenges with using the method.

It was found that intervention in bullying and bullying prevention are important. The study also found that Miniverso-programme is a beneficial tool with bullying prevention when it is used consistently and deliberately. In the future it would be interesting to study children's point of view regarding the Miniverso-programme.

Key words: bullying, bullying prevention, Miniverso-programme, kindergarten

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAUSTAT.....	7
	2.1 Aiheen tausta ja valinta	7
	2.2 Miniverso-menetelmän kuvaus	9
	2.3 Tavoitteet, tarkoitus sekä tutkimuskysymykset.....	11
3	KIUSAAMISEN EHKÄISY PÄIVÄKODISSA	13
	3.1 Kiusaaminen	13
	3.2 Kiusaamisen ehkäisy	16
	3.2.1 Sosiaalisten taidot osana kiusaamisen ehkäisyä.....	18
	3.2.2 Restoratiivisuus kiusaamisen ehkäisyssä.....	20
	3.3 Teorialuvun yhteenveto	22
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	24
	4.1 Tapaustutkimus laadullisena tutkimuksena	24
	4.2 Eläytymismenetelmä ja aineiston keruu	25
	4.2.1 Aineiston hankinta	25
	4.2.2 Aineiston analyysi.....	27
5	KOKEMUKSIA MINIVERSOSTA JA KIUSAAMISEN EHKÄISYSTÄ ..	29
	5.1 Kasvattajat miniverson mahdollistajana	29
	5.2 Miniverson käyttöä haastavia tekijöitä.....	33
	5.3 Yhteenveto tuloksista	36
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	39
	6.1 Miniverson kehittäminen	39
	6.2 Kiusaamisen ehkäisyn vahvistaminen.....	41
7	POHDINTA	44
	7.1 Eettisyys.....	44
	7.2 Luotettavuus	45
	7.3 Jatkotutkimukset	46
	LÄHTEET.....	48
	LIITTEET	51
	Liite 1. Aineiston luokittelu	51
	Liite 2. Saatekirje	52
	Liite 3. Kehyskertomus 1.....	53
	Liite 4. Kehyskertomus 2.....	54

1 JOHDANTO

Kiusaaminen on globaali ongelma, joten kiusaamiseen puuttuminen ja sen ennaltaehkäisy on laaja yhteiskunnallinen tehtävä. Myönteisen toimintakulttuurin ja toimintamallin rakentaminen ovat keskeisessä osassa kiusaamisen ehkäisyssä. Kiusaamisen ehkäisy ja kiusaamiseen puuttuminen on koulujen ja varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmallinen velvollisuus yhtä lailla kuin neuvottelun, vuorovaikutustaitojen, sovittelun sekä ristiriitojen ratkaisemisen opettaminen. Pienten lasten sosioemotionaalisilla taidoilla sekä niiden ohjaamisella on todettu olevan yhteys kiusaamisen yleisyyteen ja ristiriitatilanteiden ratkaisemiseen. (Elo & Lamberg 2018, 13,43.)

Kiusaamisen ilmiön ajankohtaisuus tulee näkyväksi myös uusimmassa varhaiskasvatuslaissa. Nimittäin tuorein varhaiskasvatuslaki on ensimmäinen, johon on kirjattu lapsen oikeus varhaiskasvatusympäristöön, jossa häntä suojataan kiusaamiselta, häirinnältä sekä väkivallalta (Varhaiskasvatuslaki 2018/540 § 10). Varhaiskasvatuslain lisäksi valtakunnallisessa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa on yhdeksi kehittämiskohteeksi nostettu varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitosten osalta lasten hyvinvoinnin tukeminen. Lapsia tuetaan näissä ympäristöissä kehittämällä kiusaamisen vastaisia toimintamalleja sekä tukemalla lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja. (LAPE neljä kehittämiskokonaisuutta 2018, 3.)

Tässä opinnäytetyössä syvennyttään tarkastelemaan kiusaamisen ilmiötä päiväkodissa, miten kiusaamista voidaan ehkäistä sekä minkälainen merkitys sosiaalisilla taidoilla on osana kiusaamisen ehkäisyä. Tutkimusosiossa nostan teorian rinnalle varhaiskasvatukseen kohdennetun Miniverso-menetelmän. Miniverso-menetelmä on arjen työkalu kiusaamisen ehkäisyyn. Peilaan menetelmää työn teoriaan sekä tutkimuksen avulla saamaani aineistoon.

Työssä keskityn tarkastelemaan, miten kiusaamisen ehkäisyä voitaisiin kehittää päiväkodissa. Työn tarkoituksena on selvittää, miten Miniverso soveltuu kiusaamisen ehkäisyyn päiväkodissa ja kuinka menetelmää voitaisiin kehittää. Tavoitteena on, että työn avulla voidaan edistää kiusaamisen ehkäisyä päiväkodissa

miniverso-menetelmää kehittämällä. Lisäksi tavoitteena on työn avulla edistää kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamista päivähoiton arjessa. Työn taustakartoituksessa tein havainnon, että päiväkodeissa sovittelu ei ole, kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti, jokaisessa päiväkodissa käytäntö.

2 TYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAUSTAT

2.1 Aiheen tausta ja valinta

Lasten ja nuorten keskeisimpiä kehitysympäristöjä ovat varhaiskasvatus, esiopetus sekä koulu. Lasten ja nuorten oman hyvinvoinnin edellytyksenä ovat terveellinen ja turvallinen ilmapiiri näissä yhteisöissä. Joskus nämä yhteisöt voivat kuitenkin altistaa lasta turvattomuuden tai arvottomuuden kokemuksille, esimerkiksi kiusaamisen seurauksena. (Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena n.d., 1-5.)

Unescon, eli yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön, teettämässä tutkimuksessa (2017) todetaan, että koulukiusaaminen on maailmanlaajuinen ilmiö, joka koskettaa monia lapsia sekä aikuisia vuosittain. Arvioiden mukaan joka vuosi 246 miljoona lasta ja aikuista kohtaavat kouluympäristöissä tapahtuvaa kiusaamista tai väkivaltaa. (School violence and bullying 2017, 9.) Mikäli varhaislapsuudessa alkaneeseen kiusaamiseen ei aktiivisesti puututa, kiusaamisen kierre pahimmassa tapauksessa jatkuu läpi kouluajan aina työelämään asti. Euroopan parlamentti on julkaissut tuoreen tutkimuksen, jossa tarkastellaan kiusaamista työpaikalla. Tutkimuksessa todetaan, että 5-10% (noin 10-20 miljoona henkilöä) Euroopassa työskentelevistä ovat tulleet kiusatuksi työpaikallaan (Hoel & Vartia 2018, 8-10).

Tutkimusten tuloksista voidaan huomata, että kiusaamista tapahtuu niin päiväkoedeissa, kouluissa kuin työpaikoillakin. Ideaali tilanne olisi, että varhaiskasvatuksessa toteutetun suunnitelmallisen työn ansiosta kiusaamisen ja kiusatuksi tulemisen kierre saataisiin katkaistua jo varhaislapsuudessa. Sillä mitä pidemmälle kiusaaminen jatkuu, sitä suurempi hintalappu kiusaamiselle syntyy. Kiusaamisesta koostuvien yhteiskunnallisten kustannusten laskeminen on haasteellista, koska kustannukset koostuvat välillisesti. Välilliset kustannukset esiintyvät esimerkiksi mielenterveystilastoissa, sairauspoissaoloina sekä koulupudokkuutena. (School Violence and Bullying 2017, 29-30.) Kiusaamisen jatkuessa pitkään ovat niin kiusaaja ja kiusattu kohonneessa riskissä syrjäytyä. Jokainen syrjäytynyt nuori maksaa yhteiskunnalle noin 1.2 miljoonaa euroa elämänsä aikana, valtiontalouden tarkastusviraston arvioiden mukaan. Kiusaamisen ennaltaehkäisevään

työhön panostamalla, voidaan näitä välillisiä kustannuksia madaltaa. (KK 147/2012 vp.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) painotetaan, että häirintää, väkivaltaa taikka kiusaamista ei sallita. Kasvattajat omalla toiminnallaan tietoisesti ja suunnitelmallisesti ehkäisevät kiusaamista sekä tunnistavat ja puuttuvat siihen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 31.) Kasvattajat eivät voi valita sitä haluavatko he ehkäistä kiusaamista. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma on velvoittava, joten jokaisessa päiväkodissa ja jokaisen kasvattajan tulisi toteuttaa kiusaamisen ehkäisyn periaatteita arjessa. Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan on tarkemmin kirjattu arjen keinoja kiusaamisen ehkäisyn toteuttamiseksi.

Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017) korostetaan kohtaamista sekä myönteisen yhteistyön merkitystä. Lisäksi kasvattajien tuen avulla opetellaan itsesäätelyä, yhteistyötaitoja, vastuunottoa, ongelmanratkaisutaitoja, sovittelemista sekä vertaissuhteista huolehtimista. (Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 22.) Hämeenlinnan kaupunki on halunnut tarjota kasvattajilleen käytännöllisen työmenetelmän, jonka avulla auttaa lapsia oppimaan yllämainittuja taitoja päivähoiton arjessa. Kaikki Hämeenlinnan kunnallisessa varhaiskasvatuksessa työskentelevät aikuiset ovat saaneet miniversokoulutuksen (Miniverso 2016).

Työni alkuperäinen aihe painottui lasten kokemuksiin Miniverso-menetelmästä. Lähtiessäni kartoittamaan yhteistyökumppaneita sain useammalta päiväkodilta vastauksesi, että he eivät arjen työssä pysty käyttämään menetelmää, jonka vuoksi he eivät koe pystyvänsä osallistumaan tutkimukseen. Kiinnostuin esiin tulleesta ilmiöstä ja halusin lähteä tarkastelemaan sitä laajemmin. Työni näkökulma vaihtui siis Miniverso-menetelmän kehittämiseen. Ilmiön mielenkiintoisuutta lisäsi myös se, että Hämeenlinnan kaupunki on panostanut kasvattajien kouluttamiseen menetelmän osalta ja myös kunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan menetelmässä esiintyviä arvoja toiminnan lähtökohdaksi, vaikka itse menetelmää ei nimellä ole mainittu.

Kiusaamisen ehkäisy on Miniverso-menetelmän yksi tavoite, joten kiusaamisen ja kiusaamisen ehkäisyn ilmiön tarkastelu menetelmän rinnalla tuntuivat luontevalta. Tämän lisäksi kiusaaminen on äärimmäisen ajankohtainen aihe yhteiskunnassamme. Kokonaisuus tuntui tärkeältä, sillä työn avulla on mahdollista kehittää menetelmää sekä edistää kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arjen työssä.

2.2 Miniverso-menetelmän kuvaus

Miniverso on varhaiskasvatuksen kentälle kehitetty työkalu, jonka lähtökohtana on sovittelun periaatteet. Miniverson avulla ratkaistaan lasten välisiä ristiriitoja sekä ongelmatilanteita sovittelun periaatteita kunnioittaen. Miniverson tärkeimmät pelisäännöt ovat vapaaehtoisuus, puolueettomuus, vaitiolo sekä ajattelumallit siitä, että etsitään ratkaisuja ei rankaisuja. Miniversossa sovittelevien koulutuksen saanut kasvattaja auttaa lapsia itse löytämään ratkaisun ristiriitoihinsa. Miniverso edistää lasta osallistavaa ja kunnioittavaa ympäristöä, jossa lapsi saa kokemuksen kuulluksi tulemisesta. Lisäksi miniverson avulla kasvattajien on helpompi kokea ristiriitatilanteet enemmän oppimistilanteina, kuin epämiellyttävinä ja hankalina arjen välikohtauksina. (Sovittelutaitoja ja kohtaamisen kulttuuria n.d.)

Sovittelulla tarkoitetaan toimintaa, jossa puolueeton ulkopuolinen henkilö toimii sovinnon mahdollistajana ja auttaa riidan osapuolia löytämään ratkaisun ristiriitaan. Sovittelijan roolina on ohjata prosessia ja toimia aktiivisena kuuntelijana. Sovittelu perustuu dialogiin, toisen ymmärtämiseen ja oppimisen haluun. Sovittelussa käsitellään tekoja, arvoja, tunteita ja ratkaisuja. Sovittelussa riidan osapuolet ovat keskiössä ja heidät nähdään aktiivisina toimijoina, tämä antaa yksilölle mahdollisuuden vaikuttaa itseä koskevaan päätöksentekoon. Sovittelu tukee yksilön osallisuutta, jonka vuoksi sen tulisi olla ensisijainen ratkaisumenetelmä ristiriitojen selvittämisessä. Kehittävä ote on sovittelevissa tärkeä näkökulma, koska sovitteleva on tulevaisuuteen suuntaavaa toimintaa ja sen avulla etsitään pysyviä myönteisiä ratkaisuja, jotta konflikti ei tulevaisuudessa toistuisi. (Poikela 2010, 23, 41, 70.)

Miniverso on strukturoitu, vaihe vaiheelta, etenevä menetelmä, jonka päämääränä on ristiriitatilanteen selvittäminen. Kuviosta 1 nähdään Miniverso-sovittelun prosessi (Gellin & Johansson 2019, 8).

KUVIO 1. Miniverson sovitteluprosessi (Gellin & Johansson 2019)

Prosessi käynnistyy sovittelun tarpeesta. Tarpeen sovittelulle voi ilmaista kasvattaja, lapsi tai huoltaja. Seuraava vaihe on tiedon vieminen sovittelutarpeesta Miniverso-sovittelijalle. Aikaisemmin työssä todettiin, että kaikki Hämeenlinnan kunnallisessa varhaiskasvatuksessa toimivat aikuiset ovat saaneet Miniverson koulutuksen, joten jokaisella päiväkodin aikuisella tulisi olla valmius Miniverso-sovitteluun. Miniverson yhtenä keskeisenä ajatuksena on nähdä ristiriitatilanteet osana normaalia elämää (Gellin & Johansson 2019,7). Tämän ajatuksen pohjalta mahdollinen erillistapaaminen sovittelulle on valittava ainoastaan silloin, jos sovittelun toteuttaminen arjessa, lapsiryhmässä, olisi osapuolille vahingollista. Mikäli sovittelu saadaan toteutettua, kirjataan sopimukset ja laitetaan soputaululle merkki sovittelusta. Aikuisen vastuulla on huolehtia sopimuksen seuranta noin viikon sisällä sovittelusta. Tarvittaessa sovitaan uusi sovittelu. Mikäli jokin konfliktin osapuoli ei halua selvittää ristiriitaa sovittelun keinoin tai sopimusta ei synny, aikuinen auttaa tilanteen ratkaisemisessa varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti.

2.3 Tavoitteet, tarkoitus sekä tutkimuskysymykset

Keskityn työssä tarkastelemaan sitä, miten kiusaamisen ehkäisyä voitaisiin kehittää päiväkodissa. Miniverso on yksi varhaiskasvatuksessa käytettävä kiusaamisen ehkäisyn arjen työkalu. Työn tarkoituksena on selvittää, miten Miniverso soveltuu kiusaamisen ehkäisyyn päivähoidossa ja kuinka menetelmää voisi kehittää. Tavoitteena on, että työn avulla voidaan edistää kiusaamisen ehkäisyä Miniverso-menetelmää kehittämällä.

Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017, 17) todetaan, että lapsella on oikeus omiin ristiriitoihinsa ja aikuisen tehtävänä on toimia puolueettomana sovittelijana ristiriitojen ratkaisemisessa. Aikuinen huolehtii, että ratkaisu ei loukkaa tai ole hyvien tapojen vastainen, mutta luottaa kuitenkin lasten kykyyn löytää ratkaisu tilanteeseen. (Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 17.) Kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma on velvoittava, mikä tarkoittaa, että sovittelua tulisi käyttää ristiriitatilanteiden selvittämisessä kunnallisissa päiväkodeissa (Hämeenlinnan Varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 6). Aiheen valintaa kartoittaessa useamman eri päiväkodin kasvattajat kertoivat, että eivät kuitenkaan käytä sovittelua ja/tai Miniversoa arjen työssä. Työn yhtenä tavoitteena on siis edistää kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamista päivähoiton arjessa.

Työssä tarkasteltavat tutkimuskysymyksetni ovat:

1. Miten Miniverso-menetelmä soveltuu kiusaamisen ehkäisyyn päiväkodissa ja kuinka menetelmää voisi kehittää?
2. Miten kiusaamisen ehkäisyä voidaan vahvistaa päivähoidossa?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla pyrin kartoittamaan Miniverson soveltumista päiväkodin arkeen. Lisäksi tarkoituksena on tehdä havaintoja onnistumisen kokemuksista sekä toimivista käytänteistä Miniverson osalta. Näiden havaintojen avulla on tarkoitus löytää keinoja Miniverson käyttämisen kehittämiseksi ja lisäämiseksi. Miniverso on kiusaamisen ehkäisyn väline. Toisessa tutkimuskysymyksessä tarkastellaan yleisesti kiusaamisen ehkäisyä. Kiusaamisen ehkäisyn

tapoja havainnoimalla ja tutkimalla on mahdollisuus löytää keinoja myös Miniverso-menetelmän kehittämiseen. Miniverso ja kiusaamisen ehkäisy eivät ole toisistaan riippumattomia ja irrallisia, vaan tukevat ja täydentävät toisiaan.

3 KIUZAAMISEN EHKÄISY PÄIVÄKODISSA

3.1 Kiusaaminen

Jo pienet lapset käyttävät puheissaan kiusaamisen termiä. Myös varhaiskasvatuksen henkilökunta tunnistaa, että kiusaamista tapahtuu päiväkodissa. Pienten lasten kiusaamiseen ei kuitenkaan ole kiinnitetty merkittävästi huomioita tai siitä ei ole käytetty kiusaamisen käsitettä. Päiväkodissa kuitenkin tapahtuu kiusaamista ja se muistuttaa suuresti koulukiusaamisen muotoja. Repo (2015, 13) painottaa, että koulumaailmassa kiusaamiseen puuttuminen on keskiössä, kun taas varhaiskasvatuksessa merkityksellistä on kiusaamisen ehkäisy.

Kiusaamisen määrittely on tärkeää, sillä kiusaaminen voi tarkoittaa eri ihmisille eri asioita (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 3). Myös tutkijoilla on erilaisia näkemyksiä ja määrittelyjä kiusaamiselle. Keskeistä kiusaamisen määrittelyssä kuitenkin on, että kiusaamistilanteessa vallitsee aina valtaepätasapaino. Kiusaajalla on siis aina enemmän valtaa, joko fyysisesti, sosiaalisesti tai psyykkisesti. Kiusaamisessa on toiminnan lisäksi kyse asenteista, miten kiusattu kokee tilanteen, eli kiusaamisen, sekä miten yhteisön muut jäsenet suhtautuvat kiusaamiseen. (Mitä kiusaaminen on? n.d.)

Usein kiusaaminen määrittelyssä käytetään norjalaisen tutkijan Dan Olweuksen (1992, 14) kiusaamisen määritelmää: ”Henkilö on kiusattu, kun hän toistuvia kertoja ja tietyn ajan sisällä joutuu negatiivisten tekojen kohteeksi yhden tai useamman henkilön toimesta”. Olweuksen määritelmässä painottuu tekojen toistuvuus pidemmällä aikajaksolla, määritelmän mukaan kiusaamisen käsitteestä rajautuvat pois yksittäiset teot. Toisessa, kotimaisessa, määritelmässä kiusaamisen käsitteeseen sisällytetään kiusatun oma subjektiivinen kokemus kiusatuksi tulemisesta. Vuorisalo ja Eerola-Pennanen (2017) asettavat kiusaamiselle kaksi kriteeriä: kiusaamisessa vallitseva valtaepätasapaino, joka tarkoittaa, että kiusattu ei ole tasaveroinen puolustautumaan kiusaajaa vastaan, koska kiusaajalla on enemmän fyysistä, sosiaalista tai henkistä valtaa. Sekä kiusatulla on oma subjektiivinen kokemus kiusatuksi tulemisesta. (Vuorisalo & Eerola-Pennanen 2017, 245.)

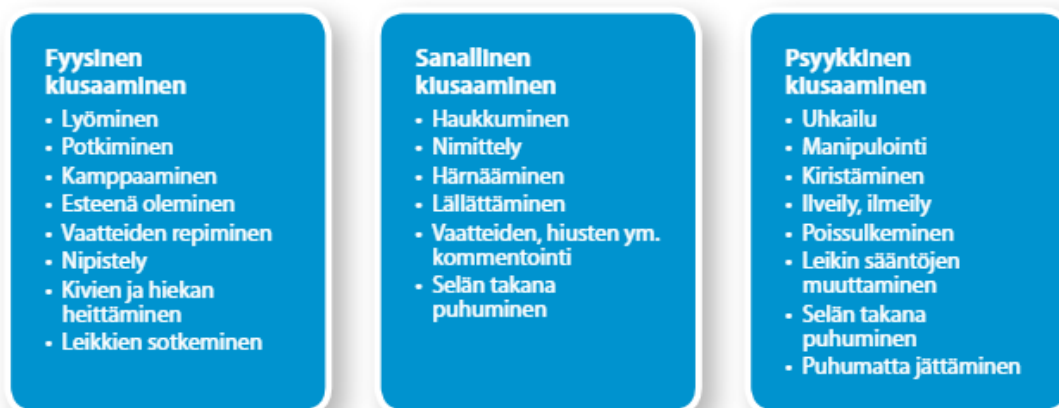
Suomessa laki kieltää toisen epätasa-arvoisen ja epäasiallisen kohtelun. ”Valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa” (Suomen perustuslaki 1999/731 § 1). Epäasiallinen toiminta ei ole sallittua kotona, työpaikoilla tai koulussa, mutta silti kiusaaminen on yleinen haaste maassamme. Laki määrittää tietyt rajat sille, miten toisia saa ja tulee kohdella. Lain lisäksi jokaisella yhteisöllä on omat rajat hyväksytyin ja ei hyväksytyin toiminnan välillä. Yhteisön lisäksi jokaisella yksilöllä on omat rajat, jotka käsittävät sen, miten häntä saa kohdella ja kuinka hän itse kohtelee muita. Kiusaamisessa nämä yhteisön ja yksilön rajat voivat kadota. Rajojen katoaminen haastaa kiusaamiseen puuttumista, koska rajojen puuttuessa voi olla vaikea hahmottaa, mikä on oikein ja mikä väärin. (Kaski & Nevalainen 2017, 11-14.)

Toisinaan on vaikeaa erottaa, mikä toiminta on kiusaamista. Kaski ja Nevalainen (2017, 12) toteavat, että leikkittelyn, ilkeilyn ja kiusaamisen määrittely auttaa tunnistamaan tilanteet, jolloin aikuisena tulee puuttua lasten väliseen toimintaan. Leikkittely saattaa ulkopuoliselle ilmetä pahimman laatusena kiusaamisena. Keskeistä on, että asianosaiset kokevat leikkittelyn sellaisena, joka tuo hyvää mieltä ja naurattaa. (Kaski & Nevalainen 2017, 14). Leikkittely, joka muistuttaa vahvasti fyysistä kiusaamista, on tyypillistä etenkin yläkouluikäisten poikien kesken (Koulukiusaaminen 2017). Ilkeily on ilkeästi sanomista tai tekemistä. Teot ovat kuitenkin yksittäisiä tai mikäli ilkeily on toistuvaa, se on molemminpuolista ja kenelläkään osapuolella ei ole valta-asemaa, jonka avulla hallita toista. Kiusaamisessa on aina kyse siitä, että toinen osapuoli ei kykene puolustautumaan. Kiusattu jää kiusaajaan nähden huonompaan asemaan ja kiusaajan kokema vallantunne lisää kiusaamista. (Kaski & Nevalainen 2017, 14-15.)

Kiusaaminen jaetaan tyypillisesti kolmeen ulottuvuuteen. Fyysinen kiusaaminen ilmenee pienten lasten parissa muun muassa lyömisenä, potkimisena, tavaroiden viemisenä ja tuhoamisena, leikkien sotkemisena sekä kivien ja hiekan heittäjänä. Psykkistä tai henkistä kiusaamista on nimittely, uhkaaminen, kiristäminen sekä manipulointi esimerkiksi leikin sääntöjä muuttamalla. Kolmas kiusaamisen ulottuvuus on sosiaalinen kiusaaminen. Sosiaalinen tai sanallinen kiusaaminen sisäl-

tää ryhmästä eristämisen, poissulkemisen ja toisen lapsen ystävyys- ja vuorovai-
kutussuhteiden manipuloimisen. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 5-6; Vuorisalo &
Eerola-Pennanen 2017, 244-245.) Kirves ja Stoor-Grenner (2010, 6) ovat tiivis-
täneet päiväkodissa esiintyneen kiusaamisen muodot ja tavat taulukoksi. (kuvio
2).

Kiusaamisen muodot

KUVIO 2. Päiväkodissa esiintyneen kiusaamisen muodot ja tavat (Kirves & Stoor-Grenner 2010)

Tutkimuksissa on huomattu, että kiusaaminen pienten lasten keskuudessa muistuttaa ilmiönä hyvin paljon isompien lasten parissa tapahtuvaa kiusaamista. Erona tosin on, että jotkin aggressiivisen käyttäytymisen muodot, kuten kivien ja hiekan heittäminen sekä leikkien sotkeminen, eivät ilmenny enää isompien lasten käyttäytymisessä. (Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella 2018, 47.) Pienten lasten kiusaamiseen keskittyvässä tutkimuksessa huomataan, että päiväkodissa olevat lapset puhuvat kiusaamisesta jokapäiväisenä ilmiönä. Myös päiväkodin henkilökunta kertoi tunnistavansa kiusaamisen ilmiön. Vanhemmat olivat kuitenkin epävarmoja siitä voiko pieni lapsi kiusata toista. Vanhemmat miettivät, kuuluuko lasten toisilleen osoittama kaltoinkohtelu johonkin lapsen kehitysvaiheeseen. (Repo 2015, 73-73.)

3.2 Kiusaamisen ehkäisy

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa (2016) todetaan, että häiritä, kiusaamista tai väkivaltaa ei sallita varhaiskasvatuksessa. Kasvattajien tehtävänä on tunnistaa kiusaaminen, puuttua siihen sekä ehkäistä kiusaamista tietoisesti ja suunnitelmallisesti (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 31.) Kiusaamisen ehkäisemistä tarvitaan, koska kiusaaminen on riskitekijä lapsen terveydelle niin kiusatun kuin kiusajaan näkökulmasta (Repo 2015, 14).

Kiusaaminen heikentää kiusatun itsetuntoa ja vaurioittaa minäkuva, lisäksi se aiheuttaa mielipahaa ja yksinäisyyden kokemuksia (Lämsä 2009, 70-71). Tutkimuksissa on todettu, että kiusaamisen vaikutukset näkyvät myös myöhemmässä elämässä sen jälkeen, kun kiusaaminen on loppunut. Kiusatuksi tulleilla esiintyy muita useammin ahdistuneisuutta, masennusta ja itsetuhoisia ajatuksia. Lapsilla, jotka kiusaavat muita on todettu olevan kohonnut riski yhteiskunnasta syrjäytymiseen myöhemmin elämässä, tämä ilmenee esimerkiksi rikollisuutena ja päihteiden käyttönä. (Repo 2015, 14-15.) Varhaiskasvatuksessa onkin mielestäni äärimmäisen suuri mahdollisuus. Kiusaamisen ja syrjäytymisen polun katkaiseminen varhaisessa vaiheessa tukee yksilön hyvinvointia ja on yhteiskunnallisesta näkökulmasta edullisempaa kuin pitkittyneen kiusaamisen hoitaminen.

Kasvattaja Kim Storey sekä psykologi Ron Slaby ovat tutkineet pienten lasten välistä kiusaamista ja luoneet tulostensa pohjalta kasvattajille suunnatun ohjekirjan. Ohjekirjassaan he toteavat, että tietyt pienille lapsille tyypilliset käyttäytymisen piirteet voivat pidemmällä aikavälillä johtaa kiusaamiseen, mikäli kasvattajat eivät aktiivisesti puutu näihin toimintamalleihin. Storey sekä Slaby viittaavat kyseiseen käyttäytymiseen termillä ”pre-bullying behavior”. Pienille lapsille on esimerkiksi tyypillistä töniminen, ilmeily, lelun vieminen toisen kädestä sekä leikin ulkopuolelle jättäminen. Haasteellista on se, että yksittäisinä tekoina näitä käyttäytymisen malleja ei määritellä kiusaamiseksi. Ohjekirjassa todetaan, että kasvattajien yksi tärkeimmistä tehtävistä kiusaamisen ehkäisyssä on puuttua näihin toimintamalleihin ja rakentaa kulttuuria, jossa kyseiset käyttäytymisen muodot eivät ole hyväksytyt tapa toimia. (Storey & Slaby 2013, 4-5.)

Kiusaaminen on ryhmäilmiö, jossa on kyse vallankäytöstä ryhmässä (Repo 2015, 46). Varhaiskasvatuksen painottuminen kehityspsykologisiin ja yksilöä korostaviin lähtökohtiin, haastaa ryhmään ja yhteisöllisyyteen liittyvien tekijöiden huomiointia kiusaamisen ehkäisyssä (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 45). Kiusaamisesta puhuttaessa usein unohtuu näkemys siitä, että kiusaamisen ehkäisy tukee kaikkia ryhmän lapsia. Kasvattajan on tärkeää ymmärtää, että kiusaamisen ehkäisy tarkoittaa muutakin kuin jo tapahtuneen kiusaamisen ehkäisyä, vaikkakin ristiriidan oikeanlainen selvittäminen kuuluu myös kiusaamisen ehkäisyyn. Aikuisen toiminta on keskiössä kiusaamisen ehkäisyssä. Lasten ohjaaminen ja sellaisten toimintatapojen ja vuorovaikutustaitojen opettaminen, joiden avulla lapsi saa kokemuksia myönteisestä vuorovaikutuksesta sekä hyväksytyksi tulemisesta ryhmässä ovat kiusaamisen ehkäisyn tärkein ydin. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 10-11.)

Kiusaamisen ehkäisyssä suunnitelmallisuus ja johdonmukaisuus ovat keskiössä, sillä ne takaavat työn tehokkuuden ja tuloksellisuuden. Varhaiskasvatuksessa olisikin tärkeää, että päiväkodit laatisivat kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman. Suunnitelman tekeminen on prosessi, jonka aikana keskustellaan ja pohdintaan, miten kiusaaminen kyseisessä päiväkodissa ymmärretään ja mitä kiusaamisella tarkoitetaan. Kasvattajien yhteinen ymmärrys ilmiöstä tulee näkyväksi arjen työssä. Kun kaikki tietävät miten toimitaan ja osaavat perustella toimintansa, on työ johdonmukaisempaa. (Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma varhaiskasvatuksessa 2017.)

Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmaa ei ole kirjattu varhaiskasvatuslakiin tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, suunnitelman laatiminen on siis jokaisen yksikön omassa harkinnassa. Yritin etsiä netistä olisiko Hämeenlinnan kaupunki luonut kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman, valitettavasti suunnitelmaa ei löytynyt. Olin myös yhteydessä joihinkin päiväkoteihin, mutta ne päiväkodit, joilta sain vastauksen eivät olleet laatineet kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmaa. Itse ajattelen, että suunnitelman luominen on tärkeä osa kiusaamisen ehkäisyä, koska se luo keskustelua, yhtenäistää kasvattajien toimintaa ja suunnitelmaa voi käyttää myös toiminnan arvioinnin mittarina niin yksilöiden, ryhmien kuin koko päiväkodin toiminnan osalta.

3.2.1 Sosiaalisten taidot osana kiusaamisen ehkäisyä

Ensimmäisen kerran sosiaalisen älykkyyden käsitettä on edottanut Edward Thorndike (1920). Hänen mukaan sosiaalinen älykkyys on: ”Kyky ymmärtää ja hallita miehiä ja naisia, poikia ja tyttöjä – toimia viisaasti ihmissuhteissa.” (Tikka 2006, 1.) Sosiaalisen älykkyyden termiä käytetään itsenäisen käsitteen tapaan. Sosiaalinen älykkyys voidaan perinteisesti jakaa kyvyksi ja taidoksi. Kyky terminä viittaa johonkin jo olemassa olevaan ja pysyvään, taidolla tarkoitetaan opittavissa olevia taitoja. (Tikka 2006, 1-3.) Tässä työssä keskityn tarkastelemaan Sosiaalisen älykkyyden taitoja, joista käytän käsitettä sosiaaliset taidot.

Kyvyt ja taidot, joita lapsi tarvitsee toisten ihmisten kanssa olemiseen ovat sosiaalisia taitoja (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 24). Kyky ymmärtää toista ihmistä, hänen tunteita ja näkökantojaan luetaan sosiaalisiin taitoihin. Sosiaalisiin taitoihin kuuluvat lisäksi kyky asettua toisen asemaan, eli empatian kokemus, hienotunteisuus sekä sosiaalinen herkkyyks. Sosiaaliset taidot määritellään usein kognitiivisesta näkökulmasta, tällöin keskitytään ongelmanratkaisuun, tilanteiden selvittämiseen sekä vaihtoehtojen löytämiseen. Kognitiivisuuden lisäksi eettinen ja moraalinen ajattelu liittyvät olennaisesti sosiaalisiin taitoihin. Jokin vaihtoehto voi olla tehokas tai sosiaalinen taito toimiva päämäärän saavuttamiseksi, esimerkiksi aggressiivinen käyttäytyminen, mutta vaihtoehtojen tulee olla myös moraalisesti ja eettisesti kestäviä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 23.) Miniversossa ristiriidat ratkaistaan vuorovaikutuksessa ja sosiaalisilla taidoilla onkin merkittävä osuus menetelmässä. Esimerkiksi kyky asettua toisen asemaan on äärimmäisen tärkeä taito erimielisyyksien käsittelyssä.

Sosiaaliset taidot muodostavat perustan vertaissuhteiden kehittymiselle. Sosiaaliset taidot tai niiden puute ilmentyvät vuorovaikutuksessa. Mikäli lapsella on puutteita sosiaalisissa taidoissa, on lapsella kohonnut riski vertaisryhmästä syrjäytymiseen. (Laaksonen 2012, 10-13.) Opettamalla sosiaalisia taitoja voidaan ehkäistä ryhmästä syrjäytymistä ja kiusaamista. Sosiaalisten taitojen opettaminen pienille lapsille tapahtuu aikuisten oman esimerkin välityksellä ja arjen peda-

gogisia tilanteita hyödyntämällä. (Storey & Slaby 2013 29.) Miniversossa keskiössä on arjen pedagogiikka. Ristiriidat ovat lasten omia aitoja vuorovaikutustilanteita, joihin aikuinen tulee vierailijaksi. Aikuisen tehtävänä on varmistaa, että lasten ratkaisut ovat eettisesti ja moraalisesti hyväksyttäviä. Aikuinen osaa tulla tilanteeseen siten, että lasten omistajuus ristiriidan suhteen säilyy. Pedagogisesti taitava kasvattaja ymmärtää, että ristiriitaa ratkaistaessa harjoitellaan samalla sosiaalisia taitoja

Storeyn ja Slabyn mukaan kolme keskeistä elementtiä sosiaalisten taitojen opettelussa ovat empatia, assertiivisuus eli jämäkkyys ja ongelmanratkaisu (Storey & Slaby 2013, 29). Empatian avulla lapset osaavat ottaa paremmin huomioon muiden ajatukset ja tunteet. Lapset, joilla on hyvät empatian taidot puuttuvat suuremalla todennäköisyydellä kiusaamiseen ja ymmärtävät, että kiusaaminen satuttaa, minkä vuoksi he itse osallistuvat kiusaamiseen pienemmällä todennäköisyydellä. (Storey & Slaby 2013, 29.) Miniverso-menetelmässä pyritään yhteiseen ymmärrykseen. Empatian taitoja harjoitellaan menetelmässä, sillä yhtenä keskeisenä vaiheena on toisen kokemuksen kuunteleminen ja ymmärtämään pyrkiminen.

Rajojen asettaminen ja jämäkkyys ovat taitoja, joita tarvitaan jokaisessa vuorovaikutussuhteessa. Lapsi, joka hallitsee nämä taidot, osaa puolustaa itseään kiusaamiselta moraalisesti ja eettisesti hyväksytyillä tavoilla ja on täten pienemmässä riskissä tulla kiusatuksi. (Storey & Slaby 2013 29.) Miniverso-menetelmän käyttämisen tavoitteena on, että lapset oppivat sellaisia yhteistoiminnan keinoja, joiden avulla ristiriitatilanteilta voidaan välttyä (Gellin & Johansson 2019, 9). Ongelmanratkaisutaitojen kyvykkyys luo pohjan sosiaalisten haasteiden tarkastelulle ja ratkaisemiselle. (Storey & Slaby 2013, 29-30.) Varmasti jokainen kasvattaja on kuullut sosiaalisten taitojen merkityksellisyydestä. On kuitenkin keskeistä, että sosiaalisten taitojen kokonaisuutta konkretisoidaan pilkkomalla sitä pienempiin osiin. Kasvattajana on helpompi hahmottaa, kuinka tukea lapsen ongelmanratkaisun taitoja kuin sosiaalisia taitoja.

Pärjäävyyden korostaminen haastaa sosiaalisten taitojen oppimista. Vallalla oleva ilmiö painottaa itsenäistymistä, lasta kehuaan, kun hän selvittää asian yksin ilman aikuista. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 24.) Keltikangas-Järvinen

(2010) toteaa, että lapset kyllä keksivät keinot selviytyä ryhmässä ja erilaisista tilanteista ilman aikuisen apuakin, mutta keinot eivät välttämättä ole eettisesti hyväksyttäviä. Kasvatusta tarvitaan, jotta lapsi oppii niitä taitoja, jotka ovat yhteiskunnan normien mukaiset ja jotta lapsi oppii hahmottamaan, mitä aikuinen lapselta odottaa. Silloin kun lapsi jätetään sosiaalisiin tilanteisiin pärjäämään yksin, aggressio on lapselle yksi luonteva keino toimia. (Keltikangas-Järvinen 2010, 23-24, 166-167.) Pärjäävyyden korostaminen voikin pahimmassa tapauksessa mahdollistaa tai ylläpitää kiusaamista. Mikäli aikuinen ei tue lasta, lapsi ei ehkä itse osaa tai uskalla pyytää apua ja jää kiusaamisen kokemuksen kanssa yksin. Aikuisen apua tarvitsee myös lapsi, joka kiusaa. Aikuisen ohjauksen ja tuen avulla lapsen on mahdollista oppia sosiaalisesti hyväksyttäviä keinoja arjessa selviytymiseen.

Turvallinen ryhmä on sosiaalisten taitojen opettelun kannalta kriittinen. On huomattu, että turvallisessa ryhmässä kiusaamisen todennäköisyys ja esiintyvyys ovat alhaisempaa. Mikäli valta päättää ryhmän normeista siirtyy aikuisilta lapsille, tulee aggressiivisuudesta hyväksyty tapa ja kiusaamisesta keino saada valtaa. (Repo 2015, 128.) Aggressiiviseen käyttäytymiseen liittyy usein sosiaalisten taitojen puutteellisuus. Aggressiivisuus on äärimmäisen tehokas keino saavuttaa haluttu päämäärä ja tämä osin selittääkin, miksi se on niin pysyvää. (Keltikangas-Järvinen 2010, 65.)

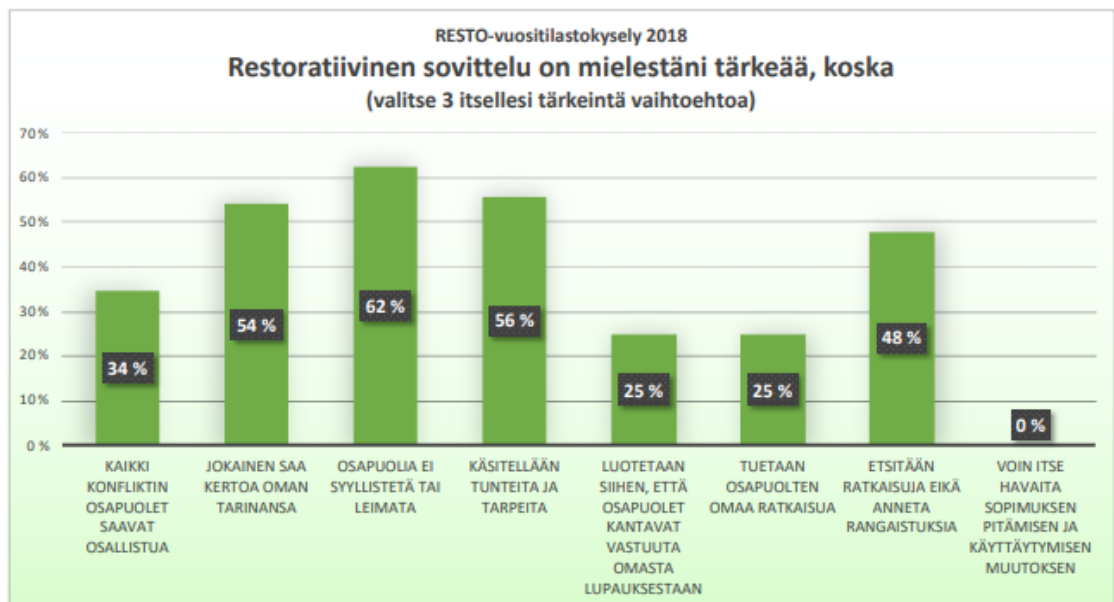
3.2.2 Restoratiivisuus kiusaamisen ehkäisyssä

Varhaiskasvatukseen luotu Miniverso -menetelmä on kehitetty koulusovittelutoiminnan hyvien tulosten ja kokemusten pohjalta (Miniverso varhaiskasvatukseen). Teoreettinen viitekehys koulusovittelutoiminnalle rakentuu restoratiivisen oikeuden teoriaan. Restoratiivisen teorian kehittäjänä pidetään norjalaista professori Nils Christietä. (Poikela 2010, 74.) Nils Christie toi esiin erilaista näkökulmaa rikosoikeudesta. Christie nosti esiin jo vuonna 1977 kirjoittamassaan teoksessa *Conflicts as Property* (Christie 1977, 1-7) kuinka konfliktien osapuolilta usein riistetään mahdollisuus osallistua ratkaisun tekoon. Christie kritisoi tapaa, jossa ristiriidan ratkaisun keskiössä on jokin instituutti tai viranomaistaho, tällöin ristiriita

nähdään pahana ja ei toivottuna tapahtumana. Christien näkemyksen mukaan konflikti on oppimiskokemus ja täten konfliktin osapuolten tulisi olla aktiivisesti mukana ratkaisuvaiheessa. (Christie 1977, 1-7.)

Restoratiivisuuden käsite on keskeisessä roolissa sovittelussa. Restoratiivisuuden käsite tarkoittaa kohtaamista, ihmisten välisten suhteiden eheyttämistä, kuuntelua ja sosiaalisten taitojen vahvistamista. Sovittelun pohjana on restoratiivinen ajattelutapa, jossa ihmissuhteet, tunteet ja tarpeet ovat keskiössä konfliktien hallinnassa. Restoratiivisessa lähestymistavassa ajatellaan, että osapuolet ovat oman konfliktin asiantuntijoita ja omistavat konfliktin. Osapuolet ovat täten aktiivisia osallisia oman asiansa ratkaisussa ja toiminnan päämääränä on eheyttää rikkoutuneet ihmissuhteet ja sopia siitä, miten jatkossa toimitaan, jotta konflikti ei toistu. (Verso restoratiivinen lähestymistapa 2018.)

Verson tilastoraportissa (2019) kartoitettiin kasvattajien kokemuksia siitä, miksi sovittelua ja restoratiivista lähestymistapaa pidettiin tärkeänä (kuvio 3). Kyse-lyssä vastaajilla oli mahdollisuus valita useasta vastausvaihtoehdosta kolme itselle tärkeintä.

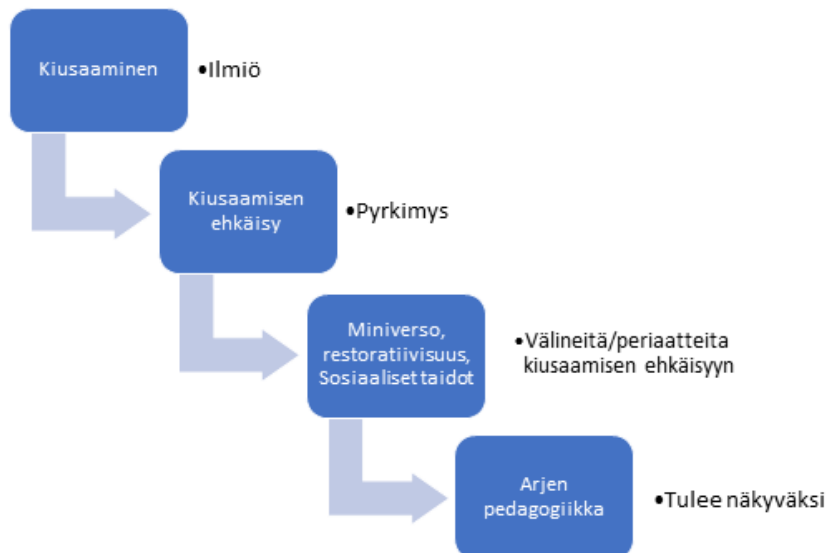
KUVIO 3. Kasvattajien kokemuksia restoratiivisesta sovittelusta (Gellin & Johansson 2019, 28).

Kuviosta voidaan havaita, että enemmistö vastaajista piti restoratiivista sovittelua tärkeänä, koska osapuolia ei syyllistetä tai leimata (62%). Seuraavaksi tärkeimmiksi nousivat vaihtoehdot: käsitellään tunteita ja tarpeita (56%) ja jokainen osapuoli saa kertoa oman tarinansa (54%). Näissä kolmessa yleisimmässä vastauksessa kiteytyy restoratiivisuuden periaatteet. Nämä kolme periaatetta ovat tärkeitä myös kiusaamisen ehkäisyssä sekä sosiaalisten taitojen harjoittelussa.

Restoratiivinen lähestymistapa päiväkodin ympäristössä tarjoaa lapsille jokaista osapuolta kunnioittavan tavan ristiriidan ratkaisuun. Ristiriitatilanteiden tarkasteleminen keskustelemalla tarjoaa lapselle mahdollisuuden reflektoida omaa käyttäytymistä aikuisen tuen avulla. Ideaali tilanne olisi, että tilanteiden tarkastelu johtaisi siihen, että jatkossa lapsi osaisi samanlaisessa tilanteessa toimia kaikkia osapuolia kunnioittavalla tavalla. Restoratiivinen lähestymistapa sopii päiväkotiin erityisesti arkipäiväisten nahisteluiden ratkaisemiseen. Vakavammissa kiusaamisen tilanteissa on aikuisen vastuulla arvioida, onko restoratiivinen lähestymistapa jokaisen osapuolen etu.

3.3 Teorialuvun yhteenveto

Kootun kirjallisuuskatsauksen yhteenvetona voidaan todeta, että kiusaaminen on monisyinen ilmiö ja kiusaamista tapahtuu myös pienten lasten keskuudessa. Kiusaamisen ehkäisy pienten lasten kanssa on tärkeää, koska puuttuminen kiusaamiseen aikaisessa vaiheessa on tehokkaampaa verrattuna pitkään jatkuneeseen kiusaamiseen. Päiväkodissa kiusaamisen pääpaino on ennaltaehkäisyssä. Kiusaamisen ehkäisy toteutuu päiväkodissa aikuisen toiminnassa. Kuvioon 4 on koottu tiivistettynä kiusaamisen ilmiö työn teoriaosan näkökulmasta.

KUVIO 4. Kiusaamisen ilmiö.

Kiusaaminen on työssä tarkasteltu ilmiö ja kiusaamisen ehkäisy pyrkimys. Kiusaamisen ehkäisyn välineitä ja periaatteita ovat Miniverso, restoratiivisuus ja sosiaaliset taidot. Nämä tulevat näkyväksi arjen pedagogiikassa. Jotta kiusaamisen ehkäisy on toimivaa, tulee sen olla johdonmukaista ja suunnitelmallista. Suosituksena on, että päiväkodissa laadittaisiin kiusaamisen puuttumisen ja ehkäisyn suunnitelma. Suunnitelman laatimisen prosessissa kasvattajat joutuvat keskustelemaan ja rakentamaan yhteistä arvopohjaa kiusaamiselle. Valmis suunnitelma toimii myös yhtenä arvioinnin välineenä.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Tapaustutkimus laadullisena tutkimuksena

Tieteellinen tutkimus jaetaan yleisesti kahteen eri menetelmäsuuntaukseen, kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimukseen ja kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen. Vaikka menetelmäsuuntaukset nähdään usein vastakkaisina, on muistettava, että samassa tutkimuksessa on myös mahdollista hyödyntää molempia samanaikaisesti. (Valli 2018, 10.)

Valitsin tähän työhön tarkastelunäkökulmaksi laadullisen tutkimuksen, koska halusin syventyä tutkittavien henkilöiden näkökulmiin ja kokemuksiin. Halusin lähteä tarkastelemaan opinnäytetyöni aihetta menetelmän avulla, jossa omien ennakkokäsitysten lisäksi aineistosta on mahdollista nousta yllättäviä seikkoja. Suhde teoriaan laadullisessa menetelmässä tuntui kiehtovalta. Teorian rakentuminen on prosessinomaista, sillä teoriaa tarvitaan aineiston keräämisen taustalle, mutta toisaalta kerätyssä aineistossa on mahdollisuus uusien näkökulmien nousemiselle. Menetelmällä ei siis pyritä vain todistamaan tutkijan ennakkokäsityksiä vaan pikemminkin luomaan uusia. (Vilkkä 2015, 120-122.)

Laadullista tutkimusta voidaan terminä pitää eräänlaisena yläkäsitteenä, jonka alle mahtuu monia erilaisia laadullisia tutkimuksia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 13). Laadullisen tutkimuksen määrittelyä haastaa sen laajuuden lisäksi se, että sillä ei ole täysin omaa teoriaa tai paradigmaa eli yleisesti hyväksyttyä oppirakennelmaa tai ajattelutapaa (Metsämuuronen 2008, 9). Kvalitatiivisilla eli laadullisilla menetelmillä on kuitenkin tiettyjä yleispiirteitä. Laadullisen tutkimuksen kohteena ovat ihmisen kokemukset ja elämismaailma, siinä tutkitaan ainutkertaisia ilmiöitä ja merkityksiä. Tutkittavaa ilmiötä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti ja tavoitteena on tutkittavien näkökulman tavoittaminen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 13-15; Valli & Aaltola 2015, 48-51.)

Tapaustutkimuksessa tutkitaan tapahtumaa tai ihmistä tietyssä ympäristössä ja pyrkimyksenä on saavuttaa entistä syvempi ymmärrys ilmiöstä. (Metsämuuronen 2008, 16-17.) Omassa työssäni tapaus on Hämeenlinnassa sijaitsevien päiväko-

tien kasvattajien kokemukset lasten välisestä kiusaamisesta ja Miniverso -menetelmän käyttämisestä arjen työssä. Vaikka tapaustutkimus kuvaa aina yksilöllistä tapausta on arvioinnissa hyvä pohtia tuloksia laajemmassa mittakaavassa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tapaustutkimus voidaankin nähdä pienenä askeleena kohti yleistämistä, vaikka yleistäminen ei ole itse tarkoitus. Tapaustutkimusta voidaan pitää keskeisenä laadullisen tutkimuksen tiedonhankinnan strategiana, sillä laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan tiettyjä tapauksia. (Metsämuuronen 2008, 17-18.)

4.2 Eläytymismenetelmä ja aineiston keruu

Tutkimusmenetelmä eli metodi tarkoittaa tapaa, jolla tutkimuksen aineisto kerätään tai analysoidaan. Metodi on perustelu, joka selittää miksi tutkimuksessa on saatu tietynlaista tietoa. Metodi on väline, jonka avulla pyritään ratkaisemaan ongelma, selittämään tai ennustamaan jokin ilmiö tai kehittämään jotakin toimintatapaa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 17-18.) Eri menetelmät ovat tarkasti määritellyt ja niillä on omat selkeät säännöt siitä, millaisista havainnoista voi mitään päätellä. Metodi ohjaa tutkijaa, sillä ilman selkeästi määriteltyä metodologiaa tutkimus voi helposti muuttua omien ennakkoluulojen todisteluksi. Hyvä metodi tarjoaa tutkijalle mahdollisuuden yllätyä ja antaa mahdollisuuden astelemaan korjaavaan palautteeseen. (Alasuutari 2011, 82.)

4.2.1 Aineiston hankinta

Aineiston keruun metodina käytän eläytymismenetelmää. Eläytymismenetelmässä vastaajat kirjoittavat lyhyen tarinan tutkijan antamien ohjeiden mukaan. Vastaajat saavat aiheeseen orientoivan kehyskertomuksen, jonka pohjalta he kirjoittavat tarinan. Menetelmässä on keskeistä variointi, samasta tarinasta on ainakin kaksi eri versiota, jotka poikkeavat toisistaan tutkimuksen tarkoituksen kannalta oleellisella tavalla. Analysoinnissa keskeistä on se, mikä tarinassa muuttuu, kun kehyskertomuksissa vaihdetaan jotakin oleellista seikkaa. (Eskola 1998, 10.) Omassa työssäni kehyskertomuksia on kaksi. Ensimmäisessä kehyskertomuksessa (liite 3) vastaaja eläytyy positiiviseen kehyskertomukseen, jossa Miniverson käyttäminen on osa arkea. Toisessa kehyskertomuksessa (liite 4) runko on

sama, mutta vastaaja eläytyy negatiiviseen kehyskertomukseen. Vastaaja eläytyy tilanteeseen, jossa hän ei käytä Miniversoa arjen työssä.

Valitsin eläytymismenetelmän aineiston keruun tavaksi, koska menetelmä antaa vastaajalle mahdollisuuden käyttää ajattelua ja mielikuvitusta aktiivisesti (Eskola 1998, 77). Eläytymismenetelmän avulla päiväkodin työntekijät voivat kuvitella itsensä kehyskertomuksessa kuvattuun tilanteeseen ja vastaaminen on mahdollista riippumatta työntekijän omasta mielipiteestä tai kokemuksesta menetelmän suhteen. Työn aiheen kartoittamisessa keskeisenä ilmiönä nousi esiin, että Miniversoa ei käytetä arjen työssä. Koen, että kehyskertomukseen eläytyminen tarjoaa yhdenvertaisen viitekehyksen jokaiselle vastaajalle. Eläytymismenetelmä, esimerkiksi kyselyyn verrattuna, vastaa paremmin todellisen toiminnan rakennetta, jolloin tuloksetkin ovat myös useimmiten moni-ilmeisempiä. (Eskola 1998, 77).

Eläytymismenetelmä ei tuo tutkijalle suoria vastauksia, vaan pikemminkin haastaa menetelmän käyttäjää teoreettiseen työhön. Eläytymismenetelmä ei keskity todistamaan tutkijan hypoteesia oikeaksi, vaan vauhdittaa tutkijan ajattelua sekä auttaa löytämään uusia ajatuksia. Aineiston avulla tutkijan on mahdollista löytää uusia näkökulmia, eikä vain todentaa omia ennakkokäsityksiä. (Valli 2018, 74-75.)

Aineiston hankinnassa olin yhteydessä Hämeenlinnan varhaiskasvatusjohtajaan, joka puolestaan ohjasi viestini varhaiskasvatuksen pedagogiselle suunnittelijalle. Varhaiskasvatuksen pedagoginen suunnittelija oli valinnut tutkimukseen osallistuvia päiväkoteja ja välitti näiden päiväkotien yhteystiedot minulle. Mahdollisia päiväkoteja oli kymmenen, jouduin kuitenkin jättämään joitakin päiväkoteja jo tässä vaiheessa pois. Rajaaminen tapahtui tavoitettavuuden ja aikataulujen yhteen sopivuuden merkeissä. Valittuani listalta kuusi päiväkotia olin puhelimitse yhteydessä kunkin päiväkodin johtajaan ja kerroin tarkemmin opinnäytetyöstäni sekä heidän osuudesta siinä.

Jokaisessa päiväkodissa kunkin päiväkodin johtaja esitteli tutkimuksen ja tutkimusmenetelmän henkilökunnalle yhteisessä viikkopalaverissa. Palaverissa jokainen sai kirjalliset ohjeet (saatekirjeen ja vastauspaperin), joiden avulla heillä

oli mahdollisuus osallistua tutkimukseen. Vastaamiseen oli aikaa viikko, jonka jälkeen päiväkodin johtaja keräsi vastaukset ja postitti ne minulle.

4.2.2 Aineiston analyysi

Aineistoa sain kuudesta eri päiväkodista yhteensä 14 vastausta. Vastauksista 10 oli yhden kasvattajan kirjoittamia ja neljä oli kirjoitettu tiimipalaverissa. Kahden hengen tiimipalaverissa oli kirjoitettu yksi vastaus ja kolmen hengen tiimipalaverissa kolme vastausta. Yhteensä vastausten kirjoittamiseen on osallistunut 21 henkilöä. Vastausten pituus vaihteli yhdestä kappaleesta, koko sivun mittaisiin vastauksiin. Ensimmäisen kehyskertomuksen osalta kolmasosa oli eläytynyt kehyskertomukseen hyvin tai melko hyvin. Yksi vastaaja ei tavoittanut eläytymismenetelmän tarkoitusta ja oli vastauksessaan kuvannut, kuinka hän ei itse käytä arjessa menetelmää. Loput vastaajista olivat osin eläytyneet kehyskertomukseen ja osin kirjoittanut vastauksen omien kokemusten pohjalta. Toisen kehyskertomuksen osalta jokainen vastaaja oli tavoittanut eläytymismenetelmän tarkoituksen ja eläytyneet melko hyvin tai osittain kuvattuun tilanteeseen.

Kun olin kerännyt tutkimusaineiston, järjestin aineiston siten, että johtopäätökset oli mahdollista siirtää yleiselle käsitteelliselle ja teoreettiselle tasolle. Aineistosta saadut johtopäätökset tulee siis irrottaa yksittäisistä henkilöistä, tapahtumista ja lausumista. (Metsämuuronen 2008, 48.) Sisällönanalyysin menetelmä on keino analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Tutkijana on tärkeää huomioida, että sisällönanalyysillä kerätty aineisto saadaan vain järjestetyksi johtopäätöksiä varten. Järjestetty aineisto ei siis kuvaa tutkimuksen tuloksia, vaan tutkijan on itse tehtävä aineiston pohjalta johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.)

Tässä työssä järjestin saadun aineiston käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi tapahtuu karkeasti kolmen eri vaiheen avulla. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto redusoidaan eli pelkistetään. Pelkistäminen tarkoittaa sitä, että tutkimuksen kannalta epäolennainen tieto karsitaan ja aineistosta etsitään tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122-123.) Lähdin redusoimaan aineistoa käyden ensin läpi kaikki ensimmä-

mäisen kehyskertomuksen vastaukset ja tämän jälkeen siirryin toisen kehyskertomuksen vastauksiin. Silmäilin vastaukset läpi, jonka jälkeen merkkasin tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon eri värisillä kynillä. Tämän jälkeen keräsin vastauspapereihin merkatut alkuperäiset ilmaukset listaksi tietokoneelle. Kokosin alkuperäisistä ilmauksista pelkistettyjä ilmauksia, jotka toimivat pohjana klusteroinnille (liite 1).

Toisessa vaiheessa tapahtuu aineiston klusterointi eli ryhmittely. Ryhmittelyn tarkoituksena on etsiä pelkistetyistä aineistosta samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Ilmiöt, jotka kuvaavat samaa käsitettä ryhmitellään ja jaetaan eri alaluokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123-124.) Pelkistetty aineisto oli kirjattuna tietokoneella useammalla sivulla, joten kokonaisuuden hahmottamiseksi tulostin aineiston. Tämän jälkeen levitin tulostetun aineiston lattialle ja yhdistin samaa kuvaavat ilmaukset alaluokiksi.

Aineiston luokittelua jatketaan niin, että alaluokkia yhdistelemällä muodostetaan yläluokkia ja yläluokkia yhdistelemällä muodostetaan pääluokka. Pääluokat nimetään siten, että ne kuvaavat aineistosta nousevaa ilmiötä. Viimeiseksi yhdistetään pääluokkia, joista saadaan yhdistäviä luokkia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124-125.) Lähdin tarkastelemaan aineiston alaluokkia ja etsimään niistä yhtäläisyyksiä. Alaluokkia yhdistelemällä muodostui kymmenen yläluokkaa. Nämä yläluokat jakautuivat kolmeksi pääluokaksi. Pääluokkien rakentamisessa hyödynsin työn teoriaosaa. Pääluokkien tehtävänä on kuvata aineiston keskeisiä tuloksia. Aineiston luokittelun viimeisessä vaiheessa yhdistin kolme pääluokkaa yhdeksi yhdistäväksi luokaksi. Kokonaisuuden hahmottamiseksi kokosin aineiston analyysin taulukoksi (liite 1) tietokoneelle. Taulukossa jaottelin aineiston luokat värien mukaan siten, että vihreä kuvaa vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ja keltainen toiseen tutkimuskysymykseen.

5 KOKEMUKSIA MINIVERSOSTA JA KIUSAAMISEN EHKÄISYSTÄ

5.1 Kasvattajat miniverson mahdollistajana

Tässä osiossa käsittelen opinnäytetyöni tuloksia. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita tutkittavien elämysmaailmasta. Tutkijalla saattaa olla omia ennakkokäsityksiä tutkimuksen tuloksista, mutta etukäteen on mahdotonta tietää kuinka tutkimukseen osallistuvat kokevat ja näkevät reaali maailman. Laadullisessa tutkimuksessa on siis mahdollista, että aineistosta nousee esiin jotakin, joka yllättää tutkijan. (Kananen 2014, 18-19.) Oma aineisto ja tutkimuksen asetelu olivat menetelmään keskittyneitä, vastauksissa nousi kuitenkin vahvasti esiin myös yleisiä kiusaamisen ehkäisyn periaatteita. Kuvaan ensin auki Miniverso-menetelmään liittyvät tulokset ja tämän jälkeen yleisiä kiusaamisen ehkäisyyn liittyviä löydöksiä.

Ensimmäinen kehyskertomus (liite 3) kuvasi positiivista tilannetta menetelmän käyttämisestä päiväkodin arjessa. Ensimmäisen kehyskertomuksen vastauksissa painottui työntekijän ja työyhteisön myönteinen asennoituminen menetelmää kohtaan. Positiivisen kehyskertomuksen avulla pyrittiin selvittämään Miniverson käyttämisen keinoja ja mahdollisia toimivaksi havaittuja seikkoja, joiden avulla menetelmää voitaisiin kehittää. Positiivisen kehyskertomuksen vastauksissa oli havaittavissa, että työntekijät olivat sitoutuneita Miniverson käyttämiseen, joka nähtiin myös keinona lasten sitoutumiselle. Vastauksissa korostui aikuisten toiminta menetelmän onnistumisen keinona. Menetelmä vaatii aikuisilta yhdenmukaista ja määrätietoista otetta arjen työskentelyyn. Aikuinen on arjessa aktiivisesti läsnä ja toimii lasten tukena arjessa. Tärkeiksi koettiin myös aikuisten väliset arvokeskustelut kiusaamisesta, aikuisen positiivinen esimerkki mallina lapsille sekä lapselle vaikeiden asioiden tunnistamisen opettelu ja korvaavien toimintamallien etsiminen.

Kaikki aikuisten sitoutuvat ehdoilta. Aikuisten sitoutuminen ja jatkuva määrätietoinen ja yhdenmukainen toimintatapa auttoi myös lapsia sitoutumaan Miniversoon.

Aikuiselta vaaditaan erityisen paljon: sinnikkyys, positiivisuus, hyvästä kaverin huomioimisesta aina mainittiin ja aikuinen auttoi pahan paikan yli.

Aikuiset kävivät myös arvokeskustelua siitä, mitä kiusaamisella tarkoitetaan. Aikuisten hyvä ja positiivinen esimerkki loi tunneilmaston, joka oli avoin ja myönteinen. Puhuttiin tunteista ja nimettiin tunteita paljon.

Lisäksi vastauksissa painottui Miniverson juurruttaminen arkeen ja näkyväksi tuominen. Miniversoa tuotiin aktiivisesti näkyväksi päiväkodin lapsille ja vanhemmille esimerkiksi magneettitaulujen avulla. Menetelmän välineet olivat koko ajan lasten saatavilla ja yhdessä päiväkodissa oli jopa tehty erikseen Miniverso-nurkkaus, jossa oli mahdollista sovitella rauhassa haastavampia ristiriitatilanteita. Kolmessa vastauksessa kerrottiin tarkemmin vanhempien mukaan ottamisen keinoja. Vanhemmille järjestettiin kerran toimintakaudessa info/vanhempainilta, jossa vanhemmat pääsivät itse harjoittelemaan menetelmää. Kasvattajat olivat kannustaneet ja rohkaisseet vanhempia myös kotona käyttämään metodia ristiriitatilanteiden selvittelyn keinona.

Vanhemmat voivat seurata miten erimielisyyksiä on sovittu (eteisessä magneettitaulu). Vanhemmille on myös avattu tätä toimintamallia, jotta hekin voisivat omin kyvyin myös toteuttaa sitä kotona.

Päiväkodissa on oma pieni Miniverso nurkkaus, jossa voidaan selvittää ”hankalampia ja vaikeampia” tilanteita ja tehdä sopimuksia.

Päiväkodeissa ja ryhmissä, joissa menetelmän käyttäminen oli osa arkea, osasivat työntekijät nimetä positiivisia seurauksia menetelmän käyttämisestä. Työntekijät kokivat, että lasten osallisuus arjessa oli parempaa. Lapset olivat oppineet itseohjautuvuutta menetelmän käytön suhteen ja pienemmät ristiriidat osattiin ratkaista jo ilman aikuisen apua. Tunteiden sanoittaminen ja toisten tunteiden huomioiminen oli kehittynyt ja lapset osasivat käyttää minä-viestejä omien tuntemusten kuvaamisessa.

Osan ristiriitatilanteista lapset osasivat ratkaista keskenään ja ottaa ulkoa ”puheenvuoropalikaksi” esim. kävyn (perustuu tositahtumaan: ”etittiin sua, mutta ei löydetty, niin haettiin sitten ite käpy ja ratkaistiin riitamme”).

Lapset ovat oppineet myös itsenäisesti tuottamaan tuntemuksiaan tapahtuneesta eli minusta tuntuu... ja miltä sinusta tuntuu...

Ensimmäisessä kehyskertomuksessa oli tarkoituksena eläytyä positiiviseen tilanteeseen ja kuvata keinoja, joilla on saatu hyviä tuloksia. Vastauksista nousi kuitenkin esiin myös haastavaksi tai toimimattomiksi koettuja seikkoja. Positiivisen kehyskertomuksen vastauksissa työntekijöiden oma asenne menetelmää kohtaan oli myönteinen myös esiin nousseita haasteita kuvattaessa. Osassa vastauksissa tuli ilmi, että menetelmää oli koulutuksen jälkeen yritetty käyttää, mutta vähitellen menetelmästä oli luovuttu. Menetelmä koettiin haastavaksi pienten lasten kanssa, joko lapsilla ei ollut menetelmässä tarvittavaa kielitaitoa, taikka pieni lapsi ei pystynyt enää jälkikäteen, sovittelutilanteessa, muistamaan mitä oli tapahtunut. Myös erityislasten sekä vieraskielisten lasten kanssa kasvattajat nimesivät samat haasteet. Yhdessä ryhmässä kielenhaasteisiin oli pyritty vastaamaan itse tehtyjen kuvakorttien avulla. Kortit toimivat puutteellisen kielitaidon tukena ja tässä tapauksessa sovittelu mahdollistui ryhmän jokaiselle lapselle. Menetelmään kuuluu oleellisena osana sovittelun yhteydessä kirjattavat sopimuslomakkeet, pienten kanssa nämä sopimuslomakkeet oli koettu haastavina ja täten jätetty pois.

Miniversoa ei voida käyttää erityisryhmässämme, sillä se on liian vaikea väline lapsille

Olemme kehitelleet kuvakortteja erilaisia tilanteita varten. Pienet (alle 3v.) lapset ja vieraskieliset lapset oppivat tunnistamaan kuvat ja niiden tarkoituksen.

Pöydän ääressä käytyjä sopimus -keskusteluja emme käytä, sillä pienet ehtivät unohtaa tekonsa jo ennen keskustelua. Yhteisen kielen puuttuminen myös vaikeuttaa keskusteluja.

Ensimmäisen kehyskertomuksen vastauksissa menetelmään liittyvien vastausten lisäksi kasvattajat nostivat yleisiä kiusaamisen ehkäisyn keinoja. Arjen tilanteissa tapahtuvia toimintatapoja kiusaamisen ehkäisyyn oli tavaroiden jakamisen sekä toisen lohduttamisen harjoittelu, jotka toimivat yhtenä keinona yhteishengen rakentamiseksi. Lisäksi lapsen kanssa harjoiteltiin tunnistamaan lapselle vaikeita tilanteita siten, että päämääränä oli ennaltaehkäistä kiusaamisen tai ristiriitatilanteiden syntymistä. Ryhmässä toimimisen taitojen harjoittelu koettiin olevan pitkän aikavälin keino kiusaamisen ehkäisyssä. Vaikka taitoja harjoitellaan jokapäiväisessä arjessa, uusien toimintatapojen vakiintuminen kestää. Aikuiselta toiminta vaatii sinnikkyyttä ja johdonmukaisuutta. Vastauksissa mainittiin myös erikseen järjestettävät tuokiot kiusaamisesta ja kiusatuksi tulemisesta.

Harjoittelemme lasten kanssa toisen lohduttamista sekä tavaroiden jakamista.

Pitkällä tähtäimellä opetetaan lapselle suotuisia yhteistoiminnan tapoja. Tärkeää oli luoda ilmasto, joka kannusti yhteistoimintaan, yhdenvertaisuuteen ja tunteeseen ”me olemme yhtä”.

Lasta opetettiin tunnistamaan itsellensä vaikeat asiat ja haettiin sinnikkäästi uusia toimintamalleja/korjaavia toimintatapoja.

Pidämme isompien lasten kanssa tuokioita, joissa mietimme miltä kiusaaminen tai kiusatuksi tuleminen itsestä tuntuu.

Yhteenvetona ensimmäisen kehyskertomuksen vastauksista voidaan todeta, että myönteinen asenne menetelmää kohtaan nousi vastauksissa keskeisenä teemanäkökulmaksi. Myönteinen asennoituminen tuli näkyväksi työntekijöiden ja työyhteisön sitoutumisena sekä käytännön tasolla siten, että Miniverso oli pääosin juurtunut osaksi arkea. Menetelmän käyttämisessä oli havaittu käytännön haasteita ja näihin haasteisiin oli reagoitu joko ratkaisukeskeisesti menetelmää kehittämällä tai neutraalisti siten, että haasteiden vuoksi menetelmän käyttöä ei oltu kokonaan lopetettu.

5.2 Miniverson käyttöä haastavia tekijöitä

Toisessa kehyskertomuksessa vastaajalle oli kuvattu tilanne, jossa hän on käynyt Miniverso-koulutuksen, mutta ei kuitenkaan käytä menetelmää arjen työssä. Toisen kehyskertomuksen vastauksissa, jokainen vastaaja oli tavoittanut eläytymismenetelmän tarkoituksen ja eläytynyt kuvattuun tilanteeseen hyvin tai melko hyvin. Vastauksista yksi oli lyhyt, yhden kappaleen mittainen. Loput vastaukset olivat noin yhden sivun mittaisia.

Toisen kehyskertomuksen vastauksissa työntekijöiden asennoituminen menetelmää kohtaan oli lähtökohtaisesti kielteinen. Vastauksissa tuli näkyväksi kielteiset ennako-olettamukset menetelmän suhteen. Vastauksissa esiin nousseita ennako-oletuksia oli: ajatus siitä, että aikuinen tietää lapsia paremmin, kuinka ristiriidat selvitetään. Ristiriitojen selvittelyyn ei tarvita erillistä menetelmää, lasten kohtaaminen tilanteiden selvittelyssä on keskeisintä. Lisäksi tilanteet on helpompi selvittää jo opitulla, vanhalla, tavalla. Yksi perustelu oli myös ajatus siitä, että lasten taidot eivät riitä menetelmän käyttämiseen.

Lapsen/lasten kanssa hoidetaan tilanne. Ei siihen mitään erityistä tarvita, kohdataan lapsi ja selvitetään tilanne. En usko siihen laastarijuttuun.

En sitä paitsi usko, että lapset osaisivat miettiä Miniverson vaatimalla tavalla riitatilanteita. Paljon selkeämpää on itse aikuisena ohjeistaa oikeanlaiseen toimintamalliin.

Ei lapset osaisi kuitenkaan. Kyllä aikuinen paremmin osaa selvittää lasten riidat, vaikka ei itse olisikaan ollut paikalla.

Lasten ikäjakauma on suuri esim. 2-5v, jonka vuoksi koen versoilun sellaisenaan (puhemato, sopimukset jne.) Turhan haastavana.

Kielteisten ennakko-olettamusten lisäksi Miniverson käyttämistä haastaa menetelmään sitoutuminen. Vastauksissa oli mielenkiintoista se, että oman sitoutumattomuuden perusteeksi kerrottiin työkaverien, työyhteisön ja sijaisten sitoutumattomuus. Vastauksissa näkyi vahvasti ajatus: kun muutkaan eivät sitoudu menetelmän käyttämiseen, niin miksi sitten minäkään sitoutuisin. Yksi vastaaja kertoi, kuinka työyhteisön paine vaikutti siihen, että ei itse käyttänyt menetelmää arjen työssä. Työyhteisössä, jossa menetelmään ei olla sitoutuneita on vaikeaa yksin lähteä menetelmää käyttämään.

Koko työyhteisömme ei ole koulutuksesta huolimatta sitoutunut version käyttöön. Ei ne työkaverit sitä oikeasti käytä. Saivat todistukset ja siihen jäi.

Miksi käyttäisin MV, eihän tiimini jäsenenkään käytä sitä. Ja käyttäkö muukaan henkilökunta? Sijaisten tullessa ei hekään käytä MV:a

Koko työyhteisömme ei ole koulutuksesta huolimatta sitoutunut version käyttöön. Koen ympäristön paineen liian haastavaksi ja tyydyn kohtalooni, puheissani käytän ehkä kuitenkin version sanomaa.

Ennakoasenteiden ja sitoutumista haastavien tekijöiden ohella kasvattajat kokivat menetelmän työlääksi ja aikaa vieväksi. Osa kertoi näiden olleen keskeinen syy sille, miksi menetelmän käyttö ei ole vakiintunut arjessa. Vastauksessa mielenkiintoista oli se, että sama haaste ei noussut esiin positiivisen kehyskertomuksen osalta. Koulutuksen osalta vastauksissa tuli ilmi, että koulutus on ollut laadukas ja ristiriitatilanteet olivat päiväkodin arkea vastaavia ja totuudenmukaisia. Koska vastauksissa koulutus oli koettu hyväksi, ei käyttämisen haasteet selity myöskään puutteellisella menetelmäosaamisella. Vastauksissa ei tule ilmi sitä, onko koulutuksessa käsitelty menetelmäosaamisen lisäksi sitoutumisen ja arkeen juurruttamisen keinoja.

Ryhmässäni on hektinen arki; millään ei ehdi joka riitaa selvittämään siten, että yksi aikuinen on siinä kiinni.

Koen menetelmän työläänä ja aikaa vievänä.

Arjessa oli kuitenkin harvoin sellaisia tilanteita, joissa olisi rauhassa mahdollistunut Miniverson tarjoama kohta kohdalta etenevä looginen ja rauhallinen tilanne.

Miniverso -koulutus, jonka olen käynyt yhdessä tiimikavereideni kanssa, oli erittäin hyvä ja laadukas. Koulutuksessa kuvatut esimerkkitalanteet olivat erittäin totuudenmukaisia ja samanlaisia tilanteita tulee arjessa vastaan päivittäin.

Miniverso-menetelmään kuuluu erilaisia välineitä. Menetelmän etenemistä selkeytetään lapsille korttien avulla ja puheenvuoroa konkretisoimassa on puhemadoksi kutsuttu pehmolelu. Sovittelun lopuksi, menetelmän mukaan, tulee kirjata sopimuslomakkeet. Sopimuslomakkeisiin palataan muutaman päivän kuluttua ja tarkastellaan, onko kirjattu sopimus pitänyt. Vastauksissa kasvattajat kokivat sopimuslomakkeet kuormittaviksi ja osa vastaajista kertoi jättäneensä sopimuslomakkeet pois. Vastauksissa todettiin myös, että menetelmässä tarvittavat kortit tai puhemato oli usein tilanteen koittaessa jossain kauempana.

Kortitkin ovat usein jossain kauempana ja niitä pitäisi aina hakea

Tilanteen tullessa välineet aina jossain -muka hukassa

Koemme, että tilanteessa voi vähän soveltaa ja jättää esim. sopimukset kirjaamatta kirjaimellisesti. Tai, että voimme toimia ilman Verso-matoakin sovittelevasti.

Menetelmään painottuneiden kysymysten lisäksi vastauksissa tuli esiin myös yleisiä kiusaamisen ehkäisyn vahvistamisen keinoja. Kaikki suoraan kiusaamisen ehkäisyyn liittyvät keinot koskivat kasvattajien toimintaan. Vastauksissa tuotiin ilmi kasvattajan vastuu lapsen ja lapsiryhmän kaverisuhteista. Kasvattajat kokivat tärkeäksi sen, että lapsille opetetaan kaverileikkejä ja sitä, miten itse liitytään leikkiin ja kuinka kaveri otetaan mukaan leikkiin. Myös vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten taitojen opettelemista pidettiin tärkeänä. Vastauksissa huomioitiin myös

aikuisen positiivinen palaute lapselle ja kasvattajien oma toiminta mallina lapsille siitä, miten toisia ihmisiä kohdellaan.

Kasvattajat opettavat sosiaalisia taitoja. Samoin pitää opettaa lapselle, miten leikkiin pääsee mukaan. Kaverileikkejä ja vuorovaikutusleikkejä harjoitellaan myös.

Aikuiset antavat positiivista palautetta lapsille ja varmistavat, että jokaisella on kaveri.

Kasvattaja voi varmistaa, että hyvä kaveri on lapsen lähellä tai mukana arjessa ja toiminnassa.

Kasvattajien välinen vuorovaikutus on mallina lapsille toisen kohtaamisesta.

Toisen kehyskertomuksen vastauksissa korostui kasvattajien kielteinen asennoituminen menetelmää kohtaan. Kun työntekijät kohtasivat menetelmän kanssa haasteita ei vastauksissa tullut ilmi, että näihin haasteisiin olisi tartuttu ja pyritty selvittämään niitä. Kasvattajien tahto ja halu saada menetelmä osaksi arkea oli heikko. Vastauksissa nousi esiin yksittäisiä vastaajia, jotka olivat pyrkineet menetelmän käyttämiseen haasteista huolimatta. Näistä vastauksista kuitenkin huomattiin, että onnistuminen vaatii koko tiimin/työyhteisön sitoutumista.

5.3 Yhteenveto tuloksista

Molempien kehyskertomusten avulla saaduista vastauksista voidaan huomata, että Miniverson käyttämisen kokemukset vaihtelevat laajasti. Osa kasvattajista koki menetelmän äärimmäisen toimivana ja mielekkäänä, kun taas joillekin kasvattajille menetelmän käyttäminen ja asennoituminen sitä kohtaan olivat kielteisiä. Niissä vastauksissa, joissa kerrottiin käytettävän Miniversoa, oli menetelmä

jollakin tapaa tehty näkyväksi ja juurrutettu osaksi arkea. Näitä keinoja olivat esimerkiksi Miniverso-nurkkaus, magneettitaulu selvittelyiden seuraamiseksi taikka välineet olivat koko ajan lasten saatavilla. Vanhempien mukaan ottaminen ja sitoutuminen tuli esille ainoastaan vastauksissa, joissa Miniverso oli aktiivisesti käytössä.

Menetelmä vaatii yhdenmukaista ja määrätietoista otetta kasvattajien toiminnalta. Näiden ominaisuuksien puuttuessa Miniversoa on vaikea toteuttaa. Vastauksissa, joissa Miniversoa ei käytetä, oletettiin taikka epäiltiin, että kaikki työyhteisössä eivät ole sitoutuneita menetelmään. Kun taas vastauksissa, joissa Miniverso oli mukana arjessa, ilmaistiin, kuinka sovittelu on käytäntö ja kaikki ovat sitoutuneita. Kasvattajat olivat tehneet miniverson käytöstä seuranneita positiivisia havaintoja: lasten osallisuus arjessa oli parempaa, itseohjautuvuus ristiriitatilanteiden ratkaisemisessa sekä tunteiden sanoittaminen ja minä-viestien käyttäminen oli kehittynyt.

Vastauksissa, joissa Miniversoa ei käytetty arjessa, nousi esiin enemmän kasvattajien kokemia haasteita menetelmän käytön kanssa. Käytön kanssa koettuja haasteita olivat kasvattajien oma kielteinen asennoituminen menetelmää kohtaan sekä välineiden (menetelmän kortit, puhemato) saatavilla olo ristiriitatilanteissa. Nämä haasteet eivät nousseet esiin vastauksissa, joissa menetelmä on vakiintunut. Jaettuja haasteita olivat sopimuslomakkeiden käyttäminen ja etenkin kasvattajan ajatus siitä, ovat lomakkeet tarpeellisia ristiriidan selvittämiseksi. Sopimuslomakkeet eivät välttämättä kuitenkaan estäneet menetelmän käyttämistä. Kasvattajien suurimmaksi koettu haaste koski menetelmän käyttämistä pienten lasten kanssa. Haaste nousi esiin molempien kehyskertomusten vastauksista. Kasvattajat kokivat haasteelliseksi yhteisen kielen puuttumisen ja sen, että pienet lapset eivät kyenneet muistamaan enää sovittelutilanteissa, mitä oli tapahtunut.

Yleisien kiusaamisen ehkäisyn keinojen osalta kaikissa vastauksissa näkyi ajatus siitä, että keskeistä on kasvattajan toiminta lapsiryhmässä tai yksittäisen lapsen kanssa, kun taas miniverson osalta keskeistä oli kasvattajan ja työyhteisön suhtautuminen menetelmää kohtaan. Vastauksissa ei siis noussut esiin huomioita aikuisen suhtautumisesta yleisesti kiusaamisen ehkäisyyn. Kiusaamisen eh-

käisyn keinot olivat yhteneviä, riippumatta siitä kumpi kehyskertomus oli kyseessä. Tärkeiksi keinoksi koettiin erilaisten kaveritaitojen, vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten taitojen opettaminen lapsille ja korostettiin kasvattajan vastuuta kaverisuhteista. Kasvattajien oma toiminta nähtiin tärkeänä esimerkkinä lapsille toisen kohtelemisesta. Aikuisen positiivinen palaute ja erilliset tuokiot kiusaamisesta olivat yksi mainittu keino.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Miniverson kehittäminen

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla pyrittiin selvittämään, miten Miniverso soveltuu päiväkodin arkeen ja kuinka Miniversoa voitaisiin kehittää entistä toimivammaksi. Työn yhtenä tavoitteena oli edistää kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamista arjen työssä. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen sain vastauksen kirjallisuuden ja kerätyn aineiston pohjalta.

Taulukkoon 1 on koottu Miniverson käyttämisen haasteita ja vahvuuksia. Nämä haasteet ja vahvuudet ovat tulosten kannalta keskeisimmät seikat Miniverson kehittämisen näkökulmasta.

Miniverso:	Vahvuudet	Haasteet
Lapsiin liittyvät	<ul style="list-style-type: none"> - Lasten sitoutuminen - Isot lapset 	-Puutteellinen kielitaito (pienet lapset, erityislapset, vieraskieliset lapset)
Työntekijöihin liittyvät	<ul style="list-style-type: none"> - Sitoutuminen - Johdonmukaisuus - Menetelmän kokeminen merkityksellisenä - Ratkaisukeskeisyys - Arvokeskustelut kiusaamisesta 	<ul style="list-style-type: none"> - Kielteinen asenne menetelmää kohtaan - Sitoutumattomuus. - Epäily lasten kyvyistä menetelmän käyttämisen osalta - Ongelmakeskeisyys
Puiteisiin liittyvät	<ul style="list-style-type: none"> - Arkeen juurruttaminen (sovittelutaulu, Miniverso nurkkaus) - Kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> - Kasvattajien kokemus arjen kiireellisyydestä - Välineet hukassa

TAULUKKO 1. Miniverson haasteet ja vahvuudet menetelmän kehittämisen näkökulmasta.

Taulukossa vahvuuksilla kuvataan seikkoja, jotka vastausten mukaan edistivät tai helpottivat Miniverson käyttämisen toteutumista päiväkodissa. Haasteilla puolestaan kuvataan Miniverson käyttämistä haastavia tekijöitä. Keskeisimmät havainnot Miniverso-menetelmän kehittämisen kannalta taulukon perusteella ovat, että menetelmän käyttäminen on soveltuvinta isojen lasten kanssa. Työntekijöihin liittyvät seikat olivat kolmesta luokasta eniten vastakkaisia. Ne seikat, jotka koettiin edistävän tai helpottavan menetelmän käyttämistä olivat päinvastaisina

kuvattu haasteiden alla. Esimerkiksi sitoutuminen koettiin menetelmän käyttämisen kannalta tärkeänä ja sitoutumattomuus kuvattiin yhdeksi menetelmän käytön haasteeksi. Puitteisiin liittyvät seikat eivät olleet toisiinsa verrannollisia. Puitteisiin kuvatut haasteet voidaan tulkita myös työntekijöiden asennoitumisesta syntyviksi.

Kirjallisuuden ja opinnäytetyön tuloksien perusteella voidaan todeta, että miniverso-toiminnassa keskeisintä on kasvattajien, tiimin ja työyhteisön jaettu käsitys toiminnan lähtökohdista. Miniverso koettiin parhaiten soveltuvaksi isojen lasten ryhmiin. Menetelmä pohjautuu sovittelun periaatteisiin, jonka vuoksi yhteinen kieli on olennainen osa menetelmän käyttöä. Pienten lasten, erityislasten ja erikielisten lasten kanssa menetelmä koettiin haasteelliseksi juurikin yhteisen kielen puuttumisen vuoksi. Muita haasteita menetelmän soveltumiselle oli pienten lasten ja erityislasten vielä kehittyvät taidot. Menetelmän käyttö on haastavaa, koska lapsi ehtii unohtaa ristiriidan ennen sovittelua. Muita menetelmän päiväkotiin soveltumista haastavia tekijöitä olivat menetelmän monivaiheisuus ja hitaus, päiväkodin arjen hektisyys ja kiire sekä kasvattajien välisen yhteisen näkemyksen ja arvopohjan puuttuminen.

Suomen sovittelufoorumi on tuottanut vuoden 2018 Verso-ohjelman tilastoraportin. Raportissa tarkastellaan koko Verso-ohjelman vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta. (Gellin & Johansson 2019, 39.) Opinnäytetyössän havaittuja seikkoja ei ole mainittu tai tarkasteltu tilastoraportissa. Kolmessa aikaisemmassa opinnäytetyössä on havaittu yhteneviä haasteita Miniverson käyttämisen osalta. Kaikissa kolmessa työssä Miniverson käyttöä haastaviksi tekijöiksi oli havaittu kiire ja menetelmän kokeminen hankalana ja työläänä. Kahdessa työssä oli mainittu menetelmän haastavuus pienten lasten kanssa ja jollain tapaa määritelty kasvattajien eriävät näkemykset menetelmän suhteen ja laajemmin kiusaamiseen liittyen. (Tikkanen 2017, 31; Al-Janabi 2018, 26-28; Salonen 2016, 38-39.)

Laura Repo toteaa pienten lasten kiusaamisen ehkäisyn teoksessa (2015, 17-18), että keinot kiusaamisen ehkäisyyn löytyvät työyhteisöstä ja pedagogisista ratkaisuista, joita työyhteisössä tehdään, eikä niinkään ulkoa tuotujen valmiiden mallien avulla. Revon väitettä tukee myös saamani aineisto. Päiväkodeissa ja ryhmissä, joissa Miniverso oli aktiivisesti käytössä, oli menetelmän käytön eteen

tehty pedagogisia ratkaisuja. Näitä ratkaisuja olivat esimerkiksi menetelmän tuominen näkyväksi sovittelutaulun taikka -nurkkauksen muodossa, vanhempien mukaan ottaminen ja kannustaminen sovitteluun sekä tiimissä käydyt arvokeskustelut kiusaamisesta. Kaikki nämä pedagogiset ratkaisut ovat keinoja menetelmän arkeen juurruttamiseen. Vastauksissa, joissa menetelmää ei käytetty tai oltu koettu toimivana, ei tullut näkyväksi konkreettisia tekoja menetelmän juurtumisen eteen. Useassa vastauksessa todettiin, että menetelmää oli aluksi käytetty, mutta jonkin ajan kuluttua todettu arkeen sopimattomaksi.

Tavoitteena oli ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla edistää kunnallista varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamista Hämeenlinnan kunnallisissa päiväkodeissa. Aineiston keruuseen osallistui kasvattajia kuudesta eri päiväkodista. Lähetin jokaisen päiväkodin johtajalle koonnin saadusta aineistosta sekä keinoista, joiden avulla kehittää Miniverson käyttöä päiväkodin arjessa. Tämän lisäksi olen lähettänyt koonnin työn tuloksista Miniverson koulutussuunnittelijalle samalla kysymyksen vastauksia löytämiini haasteisiin/kehityskohteisiin. Tavoitteena on, että etenkin pienten lasten versoilun mahdollistamiseen vastattaisiin menetelmän kehittämisen keinoin. Oma kehittämisehdotukseni oli, aineistossa esiin tullut keino, puhetta tukevien menetelmän mukaisten kuvakorttien valmistamisesta. Muihin aineiston ja aikaisempien töiden mukaisiin haasteisiin voitaisiin tehokkaimmin vastata koulutuksen sisältöä muokkaamalla. Etenkin menetelmän arkeen juurruttamisen keinoista kertomalla.

6.2 Kiusaamisen ehkäisyn vahvistaminen

Työn tarkoituksena oli eläytymismenetelmän avulla selvittää keinoja Miniverso-menetelmän kehittämiseen. Vastauksissa nousi menetelmän lisäksi myös yleisiä kiusaamisen ehkäisyn keinoja ja periaatteita. Näiden vastausten seurauksena muotoutui työn toinen tutkimuskysymys. Toisen tutkimuskysymyksen avulla pyrin saamaan vastauksen siihen, mitä voitaisiin tehdä paremmin tai eri tavalla, jotta kiusaamisen ehkäisy olisi entistä laadukkaampaa päiväkodissa. Tavoitteena on kysymyksen avulla saada laajempi ymmärrys kiusaamisen ehkäisystä ja soveltaa saamaani tietoa Miniverso-menetelmän kehittämisessä.

Aineiston perusteella kiusaamisen ehkäisy tuli näkyväksi kasvattajan toiminnasta lapsiryhmässä tai lapsen kanssa. Repo (2015, 104) toteaa, että pienten lasten parissa kiusaamisen ehkäisy on pääosin ennaltaehkäisyä, pyritään siihen, että kiusaamista ei syntyisi ollenkaan. Kuten aikaisemminkin todettiin, pienten lasten kanssa kiusaamisen ehkäisy tarkoittaa laadukasta peruspedagogiikkaa. Peruspedagogiikan rinnalle tarvitaan tietoista ja johdonmukaista toimintaa kiusaamisen ehkäisemiseksi, sillä laadukas kasvatus ilman kiusaamisen ilmiön tietoisuutta ei johda kiusaamattomuuteen. (Repo 2015, 104.)

Myös Lastentarhan lehden julkaisussa (4/2018, 16-17) painotetaan suunnitelmallisuuden merkitystä. Artikkelissa todetaan, että päiväkodeissa, joissa on laadittu kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemisen suunnitelma, puuttuminen kiusaamiseen on tehokkaampaa kuin niissä, joissa ei ole suunnitelmaa. Päiväkodeissa, joissa on suunnitelma, painottuu ilmapiiri kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja käytössä on muita useammin erilaisia pedagogisia ratkaisuja, joita arvioidaan säännöllisesti. (Lastentarha 4/2018, 16-17.)

Kuvioon 4 on tiivistetty opinnäytetyössä havaitut keskeisimmät kiusaamisen ehkäisyn tekijät.

KUVIO 4. Kiusaamisen ehkäisyn keskeisimmät seikat.

Kiusaamisen ehkäisyyn kolme keskeisintä opinnäytetyössä nousutta seikkaa ovat suunnitelmallisuus ja johdonmukaisuus, jotka toimivat työn perustana. Tämän lisäksi kiusaamisen ehkäisyssä on tärkeää tunnistaa niin sanotut Pre-bullying mallit. Näiden mallien tunnistaminen tarjoaa kasvattajalle mahdollisuuden puuttua toimintaan, joka saattaa myöhemmin johtaa kiusaamiseen. Kolmas seikka on kasvattajan toiminta lapsiryhmässä ja lapsen kanssa, sillä suunnitelmat itsessään eivät tarkoita kiusaamisen ehkäisyä. Tarvitaan aktiivisia tekoja suunnitelmien tueksi, jotta voidaan puhua kiusaamisen ehkäisystä.

7 POHDINTA

7.1 Eettisyys

Koko opinnäytetyön prosessin ajan olen ottanut huomioon hyvän tieteellisen käytännön ja eettisyyden. Aiheen valinnassa suoritin taustakartoitusta kirjallisuuden, aiemman tutkimuksen ja kenttävierailun muodoissa. Näillä keinoilla pyrin varmistamaan, että valitun ilmiön tarkastelu on perusteltua. Etenkin vierailu päiväkodissa ja keskustelu Miniverso-menetelmän osaajan kanssa auttoi saamaan paremman ymmärryksen aiheen rajaamisen suhteen.

Opinnäytetyön prosessia varten hain tutkimusluvan Hämeenlinnan kaupungilta. Avoimuuden ja rehellisyyden mukaisesti lähetin hyväksytyn luvan ja tutkimussuunnitelman työhön osallistuvien päiväkotien johtajille. Kesken opinnäytetyöprosessin jouduin hakemaan uuden tutkimusluvan, sillä alkuperäinen aineistonkeruun päivämäärä kerkesi umpeutua ennen kuin olin saanut kerättyä aineiston. Vastaaminen oli tutkimuksen hyvien käytänteiden mukaisesti vapaaehtoista. Yhden päiväkodin henkilökunta koki negatiiviseen kehyskertomukseen eläytymisen ja vastaamisen epämieluisana ja kieltäytyivät osallistumasta.

Aineiston keruu suoritettiin siten, että päiväkodin johtajat kertoivat lyhyesti taustatietoa työstäni ja ohjeistivat aineistonkeruun suullisesti sekä kirjallisesti antamieni ohjeiden mukaisesti. Jokaiseen vastaukseen oli tarkoitus liittää saatekirje, jonka vastaajat lukevat ennen vastauksen kirjoittamista. Kahdeksassa vastauspaperissa oli nidottuna saatekirje, jolloin voidaan olettaa, että vastaajilla on ollut mahdollisuus saatekirjeen lukemiseen. Eettisyyden näkökulmasta ei voida varmasti todentaa sitä, millä tavoin vastaajille on kerrottu työstä ja osallistumisesta. Omalla toiminnallani olen kuitenkin pyrkinyt eettisesti kestävään menettelyyn.

Työn raportoinnissa olen noudattanut tieteelliselle tiedolle asetettuja vaatimuksia. Työssä otan huomioon muiden tutkijoiden työn ja käytän selkeää ja yleisesti tunnettua viittaamisen menettelyä. Tutkimuksen aineiston hankkimisessa ja käsitteilyssä on noudatettu huolellisuutta vastaajien anonymiteetin takaamiseksi. Työn kannalta ei ole merkityksellistä tuoda ilmi osallistuneita päiväkoteja, joten työssä

viitataan yleisellä tasolla Hämeenlinnan kunnallisiin päiväkodeihin. Osallistuneille päiväkodeille on toimitettu koonti työn tuloksista, sillä työn julkaisemisessa on pyritty vastuullisuuteen ja avoimuuteen. Tulosten toimittaminen päiväkodeille on lisäksi keino lisätä työn vaikuttavuutta, sillä tulosten tarkastelun avulla päiväkodeissa voidaan arvioida menetelmän käyttämistä.

7.2 Luotettavuus

Tieteellisesti luotettavan tutkimuksen tulee olla vahvistettavissa. Luotettavuutta pyritään parantamaan siten, että useasta eri lähteestä saatua tietoa verrataan omaan tulkintaan. Mitä useampi tietolähde tuottaa toisiaan tukevia tuloksia sitä enemmän saadaan vahvistusta esitetylle väitteelle tai ilmiölle. (Makkonen 2014, 151-152.) Omassa työssäni olen pyrkinyt lisäämään vahvistettavuutta monipuolisten lähteiden avulla, käytän työssä kotimaisia sekä kansainvälisiä lähteitä sekä eri lähdetyppejä: kirjoja, artikkeleita, tutkimuksia. Aineiston tulokset ovat pääosin yhdenmukaisia työn teoriaosan kanssa. Yllättävin aineistosta noussut seikka oli vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön merkityksellisyys. Aikaisemmassa kirjallisuudessa vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on jollakin tapaa tunnustettu, mutta sitä ei ole koettu yhtä merkityksellisenä seikkana, kuin mitä se aineistossa näyttäytyi.

Opinnäytetyön arvioitavuutta olen mahdollistanut selkeän ja vaiheittain etenevän analyysin kuvauksen keinoin. Työssä olen perustellut tiedonkeruu-, analysointi- ja tulkintamenetelmiä. Työn liitteeksi olen lisännyt aineiston luokittelun (liite 1), saatekirjeen (liite 2) sekä kehyskertomukset (liitteet 3 ja 4). Näiden liitteiden avulla lukijan on mahdollista tarkastella työn uskottavuutta. Aineiston tulkinnan ristiriidattomuuteen olen pyrkinyt selkeän tarkastelunäkökulman ja tutkimusongelman avulla. Olen tarkastellut aineistoa työn kannalta merkityksellisestä näkökulmasta eli tarkastellut Miniverson soveltumista päiväkodin arjessa. Lisäksi näkökulmana on ollut myös menetelmän kehittäminen. Selkeän tarkastelunäkökulman avulla aineistosta on ollut mahdollista erottaa työn kannalta keskeiset seikat.

Jo opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa olen arvioinut mahdollisia riskejä työn luotettavuuden näkökulmasta. Tutkimussuunnitelmassa keskeisin riski, jota pyrin ennakoimaan, liittyi aineiston keruun menetelmään eli eläytymismenetelmään.

Eläytymismenetelmässä kirjoitetaan vastaus kuvatus kertomuksen pohjalta, jolloin vastaajalla on mahdollisuus käyttää mielikuvitusta. Tutkijana on tärkeää tarkastella, vastaako saatu aineisto todellista tilannetta ja tuleeko kehitysehdotuksesta täten merkityksellinen. Vastauksista oli huomattavissa, että noin kolmasosa oli eläytynyt täysin tai lähes täysin kuvattuun tilanteeseen, yksi vastaajista ei ollut tavoittanut eläytymismenetelmän tarkoitusta. Loput vastaajista olivat eläytyneet kehyskertomukseen melko hyvin ja kirjoittaneet laajan sekä pitkän vastauksen osin kehyskertomuksen ja osin omien kokemusten pohjalta.

Aineiston luotettavuuden arvioinnin tukena toimii saturaation periaate. Saturaatio perustuu ajatukseen, että aineisto on kattava silloin kun uudet tapaukset eivät tuota tutkimuksen kannalta uutta tietoa ja tietty peruslogiikka alkaa toistumaan. (Makkonen 2014, 153.) Ennalta-asetettu tavoite aineiston määrälle oli 10-15 vastausta kehyskertomusta kohden. Toteutuneen aineiston koko oli 7 vastausta kumpaakin kehyskertomusta kohden. Alkuperäisestä tavoitteesta jäi puuttumaan muutama vastaus. On kuitenkin huomioitava, että vaikka vastausten lukumäärä oli yhteensä 14 oli osa vastauksista kirjoitettu tiimeissä, joten kokonaisvastaajien määrä oli yhteensä 21 vastaajaa. Saturaation periaatteen mukaisesti tietty peruslogiikka vastauksista hahmottui. Uskon kuitenkin, että uudet tapaukset olisivat saattaneet tarkentaneet aineistoa. Voidaan siis todeta, että saturaation tavoite ei täysin toteutunut.

7.3 Jatkotutkimukset

Uskon, että kiusaaminen ja kiusaamisen ehkäisy tulevaisuudessa painottuvat yhä enemmän ennaltaehkäisyn keinoihin. Tällä hetkellä päiväkodeissa tunnustetaan kiusaaminen ja ollaan tietoisia kiusaamisen ilmiöstä. Suurin osa kiusaamiseen liittyvästä tutkimuksesta Suomessa painottuu koulumaailmaan ja varhaiskasvatuksen kentältä tutkimustietoa on vielä vähän (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 3). Koulumaailmassa kiusaaminen on usein jatkunut pidempään kuin päiväkodissa tapahtuva kiusaaminen. Tämän vuoksi kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen näyttävät eri tavalla koulussa ja päiväkodissa. Uskonkin, että lisääntyneen tiedon seurauksena päiväkodissa tullaan tulevaisuudessa tunnistamaan yhä paremmin kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja ehkäisyn merkityksellisyys.

Arvelen, että tulevaisuudessa Miniverso-menetelmän osalta pyritään myös vastaamaan yhä enemmän ennaltaehkäisevään näkökulmaan menetelmän kehittämisen keinoin. Toivon, että tulevaisuuden Miniverso-menetelmä mahdollistuu myös lapsille, joilla on kapeammat kielellisen ilmauksen mahdollisuudet. Jatko-tutkimuksena olisi mielenkiintoista tarkastella lasten kokemuksia Miniversosta. Menetelmä on kehitetty lapsia varten, joten olisi kiinnostavaa selvittää mitä lapset ajattelevat menetelmästä. Lasten ja aikuisten kokemuksia voitaisiin verrata ristiin ja tarkastella mahdollisia eroja ja yhtäläisyyksiä. Lasten mielipiteiden tarkasteleminen olisi perusteltua myös uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti, sillä se olisi yksi keino lisätä lasten osallisuutta ja oman elämän vaikuttamisen mahdollisuuksia.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Al-Janabi, S. 2018. “—mä pyysin Vilmaa auttamaan ja sit me selvitettiin se riita.”: Mitä lapset ja lastentarhanopettajat kertovat restoratiivisuuden toteutumisesta Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen yksikössä. Sosiaalialan koulutusohjelma. Hämeenlinnan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Christie, N. 1977. Conflicts as Property. The British Journal of Criminology. <https://criminologiacabana.files.wordpress.com/2015/10/nils-christie-conflicts-as-property.pdf>. Viitattu 1.12.2018

Elo, S. & Lamberg, J. (toim.) 2018. Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella. Loppuraportti 2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160694/okm16.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 4.5.2019.

Eskola, J. 1998.

Gellin, M. & Johansson, J. (toim.) 2019. Verso-ohjelman tilastoraportti 2018. Verkkojulkaisu. Viitattu 26.10.2019

Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelman perusteet: Lapsuutta satakielen siivittämänä. 2017. Verkkojulkaisu. Viitattu 10.5.2019

Hoel, H. & Vartia, M. 2018. Bullying and sexual harrasment at the workplace, in public spaces, and in political life in the EU. European Union. Verkkojulkaisu. Viitattu 30.5.2019

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Kaski, S. & Nevalainen, V. 2017. Jo riittää: irti kiusaamisesta ja kiusaajista. Helsinki: Kirjapaja

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto: Fölkhälsan.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2011. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa: Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto: Fölkhälsan.

Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma varhaiskasvatuksessa. 2017. MLL. <https://www.mll.fi/ammattilaisille/varhaiskasvattajille/kiusaaminen-paivakodissa/kiusaamisen-ehkaisyn-suunnitelma-varhaiskasvatuksessa/>. Viitattu 20.8.2019

KK 147/2012 vp. Kirjallinen kysymys: Koulukiusaamisen kustannukset ja resursien tehokas ohjaus kiusaamisen torjumiseksi. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=kk+147/2012>. Viitattu 11.8.2019.

Koulukiusaaminen. 2017. <https://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/indikaattorit/turvallisuus/koulukiusaaminen>. Viitattu 2.9.2019.

Laaksonen, V. 2012. Vuorovaikutustaidot ja lasten osallistuminen vertaisryhmässä: katsaus monitieteiseen tutkimuskirjallisuuteen. Nuorisotutkimusseura 01/2012. Verkkojulkaisu.

Lape neljä kehittämiskokonaisuutta. 2018. <https://stm.fi/documents/1271139/1953486/LAPE+Nelj%C3%A4+kehitt%C3%A4miskokonaisuutta/abab71b9-43b5-4388-97d0-8143528787c8/LAPE+Nelj%C3%A4+kehitt%C3%A4miskokonaisuutta.pdf>. Viitattu 13.8.2019.

Lastentarha 4/2018. Lastentarhanopettajaliiton julkaisu.

Lämsä, A. 2009. Mun on paha olla: Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Miniverso. 2016. Video. Lataaja Verso-ohjelman videot. https://www.youtube.com/watch?time_continue=27&v=LBi_YlqFwTk. Viitattu 2.9.2019.

Mitä kiusaaminen on? N.d. MLL. <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-opilaitoksille/kiusaamisen-ehkaiseminen/mita-kiusaaminen-on/>. Viitattu 20.8.2019

Olweus, D. 1992. Kiusaaminen koulussa. Suomentanut Maija Mäkelä. Helsinki: Otava.

Poikela, E. 2010. Sovittelu: Ristiriitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 17.7.2019.

Salonen, K. 2016. Sovittelulla ratkaisut ristiriitoihin: Miniverso päiväkodin arjessa. Sosiaalialan koulutusohjelma. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

School Violence and Bullying: Global Status Report. 2017. France: UNESCO.

Sovittelutaitoja ja kohtaamisen kulttuuria. N.d. <http://www.ssf-ffm.com/vertais-sovittelu/index.php?id=MINIVERSO>. Viitattu 4.5.2019.

Storey, K. & Slaby, R. 2013. Eyes on bullying in early childhood. USA: Education Development Center, inc. Verkkojulkaisu. Viitattu 20.8.2019

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. 2., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Tikka, A. 2006. Sosiaalinen älykkyys – opittavissa oleva taito vai osa yleistä älykkyyttä? Psykologia 05/06. Verkkojulkaisu.

Tikkanen, J. 2017. Miniverso – työmenetelmän käyttöönotto Herukka – Vaapukka päivähoitoyksikössä. Sosiaalialan koulutusohjelma. Laurea-ammattikorkeakoulu.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valli, R. 2018. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Valli, R. & Aaltola, J. 2015. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: PS-Kustannus.

Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena. Sosiaali- ja terveysministeriö. N.d. Verkkojulkaisu. Viitattu 30.5.2019.

Varhaiskasvatuslaki 13.07.2018/540.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf. Viitattu 7.5.2019

Verso restoratiivinen lähestymistapa 2018. <http://178.128.245.236/restoratiivinen-ajattelu/>. Viitattu 29.10.2018

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Juva: PS-kustannus.

Vuorisalo, M. & Eerola-Pennanen, P. 2017. Eriarvoistuminen ja kamppailut omasta asemasta. Teoksessa Koivula, M. & Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus: oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.

LIITTEET

Liite 1. Aineiston luokittelu

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Lasten kyvykkyys menetelmän käyttämiseen eritasoista	Koulutuksessa/metelmässä huomioitaisiin pienet lapset, erityislapset, monikulttuurisuus	Koulutuksen/metelmän kehittäminen	Kasvattajien kokemuksia kiusaamisen ehkäisystä ja miniversosta
Menetelmä monivaiheinen ja aikaa vievä	Menetelmän soveltuvuus hetkiseen arkeen		
Työntekijöiden sitoutuminen vaihtelevaa	Tarvitaan yhtenäinen toimintatapa ja tavoitteet	Kasvattajien väliset keskustelut yhteisestä arvopohjasta ja toiminnan lähtökohdista	
Haasteena ajatus siitä, että aikuinen osaa paremmin ratkaista ristiriidat			
Menetelmän konkretisointi ja arkeen juurruttaminen			
Tarvitaan aikuisen aktiivista läsnäoloa ja lasten tukemista			
Aikuisten arvokeskustelut kiusaamisesta	Joustavuus menetelmän muuttamisessa ja kehittämisessä	Kasvatuskumppanuus	
Menetelmän kertaus/muistelu ja tarvittaessa soveltaminen	Menetelmän käyttämisen saavutukset		
Vanhempien mukaan ottaminen, tiedottaminen, tukeminen, rohkaisu			
Lasten itseohjautuvuus ja tunnetaidot kehittyneet menetelmän käyttämisen myötä	Menetelmän käyttämisen saavutukset	Ryhmän jäsenenä toimimisen harjoittelu aikuisen tuen avulla	
Lasten osallisuus arjessa parempaa			
Aikuiset mallintavat vuorovaikutusta lapsille	Aikuinen toimii esimerkkinä ja vastuunkantajana		
Aikuisella vastuu kaverisuhteista			
Yhdenvertaisuus ja ryhmähenki	Ryhmässä toimiminen		
Positiiviset korvaavat toimintamallit	Lapsen tukeminen ja kannustaminen		
Aikuisen antama positiivinen palaute			
Erilliset tuokiot	Kaveri- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu päiväkodin arjessa		
Kaveri- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu			

 Tutkimuskysymys 1

 Tutkimuskysymys 2

Liite 2. Saatekirje

Hei!

Olen viimeisen vuoden sosionomiopiskelija Tampereen ammattikorkeakoulusta. Osana opintoja teen opinnäytetyön aiheesta ”Miniverso kiusaamisen ehkäisyn välineenä päiväkodissa”. Työn tarkoituksena on tarkastella kiusaamisen ehkäisyä päiväkodissa ja selvittää Miniverson käyttämisen kokemuksia kasvattajien näkökulmasta. Työn avulla pyritään kehittämään menetelmää sekä tutkimaan kiusaamisen ehkäisyä päiväkodissa.

Työn aineisto kerätään eläytymismenetelmällä, jossa valmiiksi luodun kehyskertomuksen pohjalta jatketaan kirjoitusta omien mielikuvien mukaan. Ennen kirjoittamista, lukekaa kehyskertomus ja kuvitelkaa itsenne kehyskertomuksessa kuvattuun tilanteeseen. Varatkaa kirjoittamiseen noin 15 minuuttia aikaa ja kuvailkaa ajatuksianne mahdollisimman monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti. Halutessanne voitte myös ottaa vastauspaperin mukaan kotiin ja kirjoittaa vastauksen rauhassa kotona.

Vastaukset kirjoitetaan nimettömänä ja saatu aineisto käsitellään siten, ettei yksittäinen vastaaja ole tunnistettavissa. Tutkimuksen aineistoa käytetään ainoastaan tähän työhön ja aineisto hävitetään heti kun tutkimuksen kannalta olennainen tieto on siitä poimittu.

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen,

Anni Parviainen
anni.parviainen@tuni.fi

Liite 3. Kehyskertomus 1

Kehyskertomus

Viiden vuoden päästä työskentelet päiväkodissa, jossa käytät Miniversoa kiusaamisen ehkäisyn välineenä jatkuvasti arjen työssä. Kiusaaminen päiväkodissasi onkin vähentynyt huomattavasti. Miten Miniversoa ja sen käyttämistä on kehitetty ja mahdollistettu, että on päästy tällaiseen tulokseen?

Eläydy tähän tilanteeseen ja kerro mitä on tapahtunut. Kirjoita kertomuksesi tälle paperille.

Liite 4. Kehyskertomus 2

Kehyskertomus

Viiden vuoden päästä työskentelet päiväkodissa, jossa koko henkilökunta on saanut Miniverso-koulutuksen kiusaamisen ehkäisyn välineeksi. Et kuitenkaan käytä Miniversoa arjen työssä ja päiväkodissa esiintyy edelleen kiusaamista. Kerro ja kuvaile, miksi et käytä menetelmää?

Eläydy tähän tilanteeseen. Kirjoita kertomuksesi tälle paperille.

